

JUDr. K. Koržinský:

Čsl. státné občanstvo.

Národ československý svojim výkonným orgánom »Národným výborom« vyhlásil zákonom zo dňa 28. októbra 1918 č. 11. Sb. z. a n. s a m o s t a t n o s ť Československého štátu a tým dňom fakticky a právne začala sa tiež svrchovanosť Československého štátu.

Svrchovanosť Československého štátu vzťahovala sa pôvodne na územie, pokiaľ sa dostalo pod správu československých úradov a na tých bývalých rakúskych a uhorských občanov, ktorí na spravovanom území mali domovské právo.

Rozpadnutím sa rakúsko-uhorskej monarchie následkom prehranej vojny a kapitulácie oslobodili sa aj iné národy od stáročného habsburského jarma. Následkom toho československý národ, ktorý spoločne s inými národmi bojoval proti rakúsko-uhorskej monarchii, nemohol sám neodvisle určiť si hneď svoje hranice a svojich občanov a učinil to v dorozumení so svojimi spojencami cestou mierových smlúv.

Územie Československej republiky bolo pod záborom Rakúska, Uhorska a Nemecka, následkom čoho osobitne bola uzatvorená mierová smluva ohľadom oslobodeného územia, ktoré patrilo Nemecku, osobitne ohľadom územia, ktoré náležalo Rakúsku a osobitne o tom území, ktoré patrilo Uhorsku.

Hranice Československej republiky boli definitívne stanovené na základe mierových smlúv, ujednaných a) medzi mocnosťami spojenými a pridruženými a Nemeckom, podpísanej vo Versailles dňa 28. VI. 1919, b) medzi mocnosťami spojenými a pridruženými a Rakúskom, podpísanej v Saint Germain en Laye dňa 10. IX. 1919 a c) medzi mocnosťami spojenými a pridruženými a Uhorskom, podpísanej v Trianone dňa 4. VI. 1920.

Základ existencie Československej republiky nenastal však teprv v inkorporácii mierových smlúv. Utvorenie Československého štátu bolo aktom jednotným a štátna moc Československej republiky vznikla fakticky už štátnym prevratom dňa 28. októbra 1918, kedy Národný výbor uchoпил sa fakticky štátnej moci a vzal do svojich rúk všetku najvyššiu štátnu moc vo všetkých jej funkciách. Právnej sankcie dostalo sa tomuto faktickému stavu vôľou národa československého, jako nositeľa štátnej svrchovanosti. Táto štátna svrchovanosť, tvoriaca vlastnú podstatu národa, bola štáto- tvorným zdrojom Československej republiky a nie medzinárodné ani mierové smluvy, na ktorých existencia štátu toho jako taká nezávisela a ktoré sledujú cieľ naprosto iný, predpokladajúc už právnu a faktickú existenciu štátneho útvaru jako smluvnej strany a smerujúce len k tomu, aby štátnemu útvaru tomu umožnený bol prístup do Spoločnosti národov, aby upravené byly vzájemné styky medzi štátmi už existujúcimi alebo aby mierovou smlouvou vyriešené byly otázky, týkajúce sa pomerov sporných, ktoré však tým, že sú sporné, nestávajú sa ešte pomermi bezprávnymi alebo len faktickými. (Nález N. s. s. č. 4372-21, 11.224-25).

Mierovými smluvami byly ujednané a upravené smernice pre stanovenie, ktorého nástupníckeho štátu stali sa príslušníkmi bývalí štátni občania nemeckí, rakúski a uhorskí z ohľadu na ich osobný vzťah k oslobodenému územiu. Otázka, či niekto má byť považovaný príslušníkom toho-

ktorého štátu, náleží medzi čiste vnútorné záležitosti dotyčného štátu a stát na základe svojich suverenných práv môže svojou zákonodarnou cestou ľubovoľne uznať isté osoby za svojich príslušníkov.

Mierové smluvy nie sú právnym prameňom československého štátneho občanstva pre jednotlivca. Že do mierových smlúv boli vložené klauzule o štátnom občanstve, stalo sa to len z dobrovoľnej snahy zúčastnených štátov, zamedziť dvojaké štátne občanstvo a aby nezostaly osoby vôbec bez štátnej príslušnosti. Druhý dôvod nebol úplne respektovaný, jako to vidieť z ustanovenia § 17. úst. zákona zo dňa 9. apríla 1920 č. 236. Sb. z. a n.

Na základe mierových smlúv ujednané zásady o štátnej príslušnosti boli zúčastnenými štátmi dobrovoľne uznané, a preto štáty tieto boli povinné ich dbať a zákonodarnou cestou previesť, neboly a nie sú však viazané tým, či dotyčná mierová smluva bola ratifikovaná porazeným štátom alebo nie.

Vstúpením v život Československého štátu vzniklo hneď samostatné československé štátne občanstvo. Poneváž Československý stát otázku štátnej príslušnosti nechcel riešiť sám neodvisle od druhých nástupníckych štátov a bez dohodnutia sa so spojencami, preto riešenie, kto sa stal československým štátnym občanom, bolo oddialené až do ujednania mierových smlúv, a riešenie to sa stalo úst. zákonom zo dňa 9. apríla 1920, č. 236. Sb. z. a n.

Československé štátne občanstvo je jediné a jednotné, vzťahuje sa na celé územie Československej republiky a není zvláštneho občanstva na Slovensku alebo v Podkarpatskej Rusi.

Československý stát osobitnou smluvou zaviazal sa pojať ustanovenia mierovej smluvy o štátnom občanstve do svojich ústavných zákonov a preto úst. zákon zo dňa 9. apríla 1920, č. 236. Sb. z. a n. bol vydaný úplne podľa smerníc, ustálených v mierových smluvách a tiež deň účinnosti zákona bol stanovený na deň vstúpenia v platnosť mierovej smluvy.

Stalo sa to článkom 1. takzvanej malej smluvy St. Germainskej, t. j. smluvy medzi čelnými mocnosťami spojenými a združenými a Československom, podpísanej v Saint-Germain-en-Laye dňa 10. septembra 1919, dľa ktorého Československo sa zaväzuje, že ustanovenia obsažené v článkoch 2. až 8. tejto hlavy budú uznané za základné zákony, že žiadny zákon, žiadne nariadenie, ani žiaden úkon úradný nebude v odpore alebo protiúhlase s týmito ustanoveniami a že žiadny zákon, žiadne nariadenie ani žiaden úkon úradný proti nim nebude mať moci.

Zväzkom tým Československá republika úplne vyhovel a všetky smernice, obsažené v mierových smluvách ohľadom štátneho občanstva, pojala do úst. zákona zo dňa 9. apríla 1920, č. 236. Sb. z. a n., ktorým bolo stanovené, kto sa stal z bývalých nemeckých, rakúskych a uhorských štátnych občanov štátnym občanom československým.

Dľa § 20. úst. zákona zo dňa 9. apríla 1920, č. 236. Sb. z. a n. zákon tento nadobudne účinnosti, pokiaľ ide o pomer k štátom, utvoreným z územi bývalej ríše Rakúsko-Uhorskej, dňom kedy vstúpi v platnosť mierová smluva, uzavrená s Rakúskom dňa 10. septembra 1919 v St. Germaine en Laye, pokiaľ ale ide o pomer k ríši Nemeckej, dňom, kedy vstúpi v platnosť mierová smluva, uzavrená s ríšou Nemeckou vo Versailles dňa 28. júna 1919.

Onými dňami počnú sa menoviť lehoty, pre ktoré zákon tento nastanovi iného počiatočného dňa.

Dni, práve uvedené, budú oznámené vládnu vyhláškou, uverejnenou v Sbíerke zákonov a nariadení.

Dľa vyhlášky ministerstva vnútra v dohode s ministerstvom vecí zahraničných zo dňa 20. augusta 1920, č. 492. Sb. z. a n. úst. zákon zo dňa 9. apríla 1920, č. 236. Sb. z. a n. nadobudnul účinnosti, pokiaľ ide o pomer k štátom utvoreným z územia bývalej ríše Rakúsko-Uhorskej, dňom 16. júla 1920, kedy vstúpila v platnosť mierová smluva, uzavrená s Rakúskom dňa 10. septembra 1919 v St. Germain en Laye, pokiaľ ide o pomer k ríši Ne-

meckej, dňom 10. januára 1920, kedy vstúpila v platnosť mierová smluva, uzavrená s Nemeckou ríšou dňa 28. júna 1919 vo Versailles; onými dňami počaly menovite lehoty, pre ktoré uvedený zákon nestanovi iného počiatočného dňa.

Ustanovenie to vôbec neprihliada k mierovej smluve medzi mocnosťami spojenými a pridruženými a Uhorskom, podpísanej v Trianone dňa 4. júna 1920, ktorá vstúpila v platnosť len 26. júla 1921. Skutočnosť túto treba vysvetlovať tým, že terajšie Uhorsko neloyalne a zlomyseľne oddialovalo ratifikáciu spomenutej smluvy a chovalo sa k nej neúprimne, následkom čoho záležitosť musela byť riešená podľa ujednaných smerníc bez ohľadu na chovanie sa terajšieho Uhorska. Sluší však poznamenať, že v praxi uznávajú sa opcie československých štátnych občanov, vykonané v prospech Uhorska síce po uplynutí lehôt stanovených v úst. zákone zo dňa 9. apríla 1920, č. 236. Sb. z. a n., avšak ešte v lehote, počítanej od vstúpenia v platnosť Trianonskej smluvy.

Ústavný zákon zo dňa 9. apríla 1920, č. 236. Sb. z. a n. obsahuje:

- a) ustanovenie o tom, kto z bývalých rakúskych, uhorských a nemeckých štátnych občanov stal sa československým štátnym občanom,
- b) ustanovenia, podľa ktorých v prechodnej určite stanovenej dobe možno bolo nadobudnúť, prípadne pozbudnúť štátne občanstvo a to dľa zásad v mierových smluvách stanovených a
- c) klauzulu o tom, že ináč zostávajú naďalej v platnosti dosavadné ustanovenia o nabývaní a pozbyvaní štátneho občanstva.

Pokusím sa preto prehľadne zostaviť a objasniť ustanovenia spomenutého zákona a s ním súvisiace ustanovenia iných zákonov, nariadení a mierových a medzishátnych smlúv so zvláštnym zreteľom na predpisy platné na Slovensku:

- I. o tom, kto sa stal československým štátnym občanom;
- II. o nabývaní a pozbyvaní čl. štátneho občanstva podľa zásad mierových smlúv a
- III. o nabývaní a pozbyvaní čl. štátneho občanstva podľa dosavadných všeobecných ustanovení.

I. Kto sa stal československým štátnym občanom.

Ústavný zákon zo dňa 9. apríla 1920, č. 236, Sb. z. a n. pri riešení otázky, kto sa stal podľa toho zákona československým štátnym občanom, rozlišuje bývalých rakúskych a uhorských štátnych občanov od bývalých nemeckých štátnych občanov. Rozdielu medzi bývalými štátnymi občanmi rakúskymi a medzi uhorskými zákon nerobí. Dôvodom pre hore uvedené rozlišovanie bola základňa, podľa ktorej mala sa určiť čl. štátna príslušnosť bývalých príslušníkov Nemecka a bývalých príslušníkov rakúskych a uhorských.

Základňou pre riešenie československého štátneho občanstva bývalých štátnych občanov rakúskych a uhorských bola *domovská príslušnosť*. Inštitúcia domovskej príslušnosti v Nemecku nebola známa, následkom čoho základňou pre riešenie otázky, kto z bývalých nemeckých štátnych príslušníkov stal sa československým štátnym občanom, bolo riadne *bydlíšte* dotyčného nemeckého štátneho občana na čl. území, ktoré patrilo predtým k ríši Nemeckej.

a) § 1. č. 1. úst. zákona č. 236/1920.

Dľa § 1. č. 1. úst. zákona zo dňa 9. apríla 1920, č. 236/20:

Štátnymi občanmi československými sú odo dňa 28. októbra 1918 osoby, ktoré najpozdšie dňom 1. januára 1910 získaly a od tej doby nepretržite majú domovské právo v území bývalého mocnárstva Rakúsko-Uhorského, ktoré patrí teraz Československej republike.

Podmienkou pre stanie sa československým štátnym občanom podľa tohoto ustanovenia je, aby dotyčná osoba bola rakúskym alebo uhorským štátnym občanom *nepretržite* v dobe od 1. januára 1910 až do 28. októbra

1918 a aby mala domovskú príslušnosť v niektorej československej obci, ktorá predtým patrila Rakúsku alebo Uhorsku, v dobe od 1. januára 1910 počínajúc *nepretržite* až do dňa 28. októbra 1918.

Nerozhoduje, či dotyčná osoba mala domovskú príslušnosť na československom území, ktoré patrilo Rakúsku alebo Uhorsku, alebo či mala domovskú príslušnosť striedave na čsl. území, ktoré patrilo Rakúsku a pozdejšie na čsl. území, ktoré patrilo Uhorsku, alebo súčasne na oboch poloviciach Rakúsko-Uhorska. Vdova, ktorá pred vydajom bola príslušná do Brna na Morave a ktorá následkom manželstva s príslušníkom bratislavským v roku 1915 získala domovskú príslušnosť v Bratislave, je čsl. štátnou občankou podľa § 1. č. 1. úst. zákona č. 236/20, keď jej manžel pred 28. októbrom 1918 umrel.

Samým nadobudnutím cudzieho (rakúskeho) štátneho občianstva z ohľadu na ustanovenie § 36. zák. čl. L/1879 netratilo sa uhorského štátneho občianstva a naopak samým nadobudnutím uhorského štátneho občianstva netratilo sa rakúskeho štátneho občianstva bez súčasného prepustenia z rakúskeho štátneho sväzku (nález rišskeho súdu z 14. X. 1884, č. 178. a z 12. I. 1891, č. 2.). Taktiež samým nadobudnutím bosensko-hercegovinskej zemskej príslušnosti netratilo sa rakúskeho štátneho občianstva (výnos rak. min. vnútra z 19. VIII. 1912, č. 4935, Věstník č. 15.).

Naproti tomu v smysle zák. čl. XLIII/1871 zaniklo uhorské štátne občianstvo toho uhorského príslušníka, ktorému bolo *udelené* štátne občianstvo Spojených štátov Severoamerických. Však deti uhorských štátnych občanov, ktoré len na základe samého *narodenia* na americkej pôde získaly americké štátne občianstvo, podržaly si súčasne aj svoje uhorské štátne občianstvo.

Nadobudnutie štátnej príslušnosti posudzuje sa podľa osôb, o ktoré sa jedná. Manželky mohli nadobudnúť príslušnosť po manželoch a deti po rodičoch len vtedy, keď dňa 28. októbra 1918 ich manželia, prípadne rodičia boli na živu. Pokiaľ dňa 28. októbra 1918 manžel, prípadne rodičia dotyčnej osoby už nežili, ohľadom vdov a rozlúčených manželiek a ohľadom sirôt nabytie čsl. štátneho občianstva muselo sa posudzovať samostatne, t. j. podľa toho, či u dotyčnej vdovy (rozlúčenej manželky), prípadne u dotyčnej siroty boli splnené podmienky § 1. č. 1. úst. zákona zo dňa 9. apríla 1920, č. 236. Sb. z. a n. Naskytuje sa tu otázka, čo sa stane so sирotou, ktorá sa narodila po 1. januári 1910 a preto nemohla mať domovského práva od 1. januára 1910 počínajúc a čo sa stane s vdovou (rozlúčenou manželkou), ktorá len vьdajom po 1. januári 1910 nadobudla domovskú príslušnosť na československom území.

Aby sa mohlo ustanoveniu § 1. č. 1. úst. zákona lepšie porozumieť, uvediem tu súčasne ustanovenia § 9. cit. zákona, ktoré sú v úzkej súvislosti s onými ustanoveniami § 1. č. 1.

Dľa § 9. úst. zákona zo dňa 9. apríla 1920, č. 236. Sb. z. a n.:

Osobám, ktoré nadobudly domovské právo, uvedené v § 1. odst. 1., len po prvom januári 1910 a prislúchaly predtým právom domovským do niektorej obce, ležiacej v území bývalej ríše Rakúsko-Uhorskej, mimo územia terajšej Československej republiky, určí vláda nariadením prepadnú lehotu, do ktorej môžu podať žiadosť za priznanie československého štátneho občianstva. Až do rozhodnutia o nej, pokiaľ sa týka do uplynutia lehoty, hľadí sa k nim jako k štátnym občanom Československej republiky.

Argumentum de contrario ustanovenia § 9. úst. zákona zo dňa 9. apríla 1920, č. 236. Sb. z. a n. je, že osoby, ktoré nadobudly domovské právo uvedené v § 1. odst. 1., len po prvom januári 1910 a predtým *neprišliachly* domovským právom do niektorej obce, ležiacej v území bývalej ríše Rakúsko-Uhorskej, nemusely žiadať o priznanie československého štátneho občianstva a že preto staly sa československými štátnymi občanmi.

S porovnaním ustanovenia § 1. č. 1. s ustanovením § 9. úst. zákona č. 236/20 vychádza na javo, že československými štátnymi občanmi podľa ich ustanovenia staly sa odo dňa 28. októbra 1918 osoby, ktoré dňa 28.

októbra 1918 požívaly domovského práva na československom území, ktoré predtým tvorilo časť bývalého mocnárstva Rakúsko-Uhorského a že len osoby, ktoré pred nadobudnutím domovského práva na českoslov. území po 1. januári 1910 boli domovským právom príslušné do niektorej obce, *ležiacej v území bývalej ríše Rakúsko-Uhorskej mimo územie Československej republiky*, aby stali sa československými štátnymi občanmi, musely žiadať o priznanie československého štátneho občanstva dľa § 9. úst. zákona č. 236/20.

V dôsledku toho staly sa československými štátnymi občanmi všetky tie osoby, ktoré len po 1. januári 1910 nadobudli rakúskeho alebo uhorského štátneho občanstva a súčasne domovskej príslušnosti v niektorej obci na území Československej republiky, lebo priamo predtým voči Rakúsko-Uhorsku boli cudzincami a nemali v inej obci Rakúsko-Uhorska domovskej príslušnosti.

Ustanovenia § 1. č. 1. a § 9. úst. zákona č. 236/20 sú vydané presne podľa smerníc čl. 70., 76. a 77. mierovej zmluvy St. Germainskej s Rakúskom a čl. 61. a 62. mierovej zmluvy Trianonskej s Uhorskom.

Nerozhoduje,jakým spôsobom bolo nadobudnuté domovské právo na československom území, či spôsobom odvodeným alebo pôvodným, nadobudnutie však muselo sa stať podľa platných zákonov a dotyčná osoba musela byť štát. občanom, prípadne súčasne nadobudnúť štátne občanstvo onoho štátu, pod ktorého svrchovanosť dotyčná obec patrila v dobe nadobudnutia domovského práva (Uhorska alebo Rakúska).

V dobe do 28. októbra 1918 na území Slovenska mohli právoplatne nadobudnúť domovské právo len osoby, ktoré boli, prípadne sa stali, uhorskými štátnymi občanmi. Dľa § 5. zák. čl. XXII/1886 v spojení s § 16. zák. čl. V/1903 nemohla príslušať domovským právom do niektorej uhorskej obce osoba, ktorá nebola uhorským štátnym občanom.

Na území bývalého Uhorska ohľadom nadobývania a pozbyvania domovskej príslušnosti platily od roku 1886 ustanovenia obecného zákona §§ 5. až 18. zák. čl. XXII/1886. Ponevác v bývalom Uhorsku evidencia príslušníkov obce len v niekoľkých málo obciach bola vedená a vo veľkej väčšine obcí vôbec nebola vedená a ponevác o domovskú príslušnosť predtým takmer žiaden sa nestaral, a naopak často vydávaly sa domovské listy osobám, ktoré v obci domovského práva nemali a po prípade ani neboli uhorskými štátnymi občanmi, riešenie čl. štátneho občanstva na Slovensku na základe domovskej príslušnosti narazilo na veľké ba niekedy priamo neprekonateľné ťažkosti, lebo v mnohých prípadoch len teraz musí byť ustálená domovská príslušnosť už dávno mrtvých predkov na základe starých už dávno neplatných zákonov, aby sa tak mohla zistiť príslušnosť dnes žijúcich ich detí a vnukov.

Zákonný článok XXII/1886 v § 5. stanoví, že: *Každý štátny občan musí prislúchať do sväzku niektorej obce. Každý môže prislúchať len do sväzku jednej obce. Sväzok obce a z toho nasledujúca príslušnosť zanikne len v tom prípade, keď dotyčný vstúpil do sväzku inej obce.*

Na základe tohoto ustanovenia bude snadné určiť domovskú príslušnosť toho štátneho občana, o ktorom sa vie, že už v niektorej obci domovské právo mal, lebo keď sa nezistí, že nadobudnul podľa platných predpisov domovskú príslušnosť v inej obci, tak si musí podržať domovskú príslušnosť v svojej dosavadnej domovskej obci, ovšem pokiaľ neztratil štátne občanstvo.

Taktiež nemusí robiť ťažkosti zisťovanie nadobudnutia domovskej príslušnosti spôsobom pôvodným.

Zákonný článok XXII/1886 rozoznáva odvodené nadobývanie domovského práva a to v § 6. nadobývanie domov. práva deťmi po rodičoch a v § 7. manželkami po manželoch a pôvodné nadobývanie domovského práva, tkviace samostatne v samej osobe nadobývateľa bez ohľadu na osoby iné podľa §§ 10., 11. a 12. zák. čl. XXII/1886.

Pôvodným spôsobom nadobudnúť domovské právo mohla len osoba, o ktorej sa muselo vedieť, že je uhorským štátnym občanom a po prípade, že je už do istej obce domovským právom príslušná.

Dispozíciu pre ustanovenia o pôvodnom nabývaní domovského práva tvorí § 8. zák. čl. XXII/1886 a stanoví, že »*Práva domovského možno nadobudnúť usidlením alebo aj bez neho výslovným prijatím do sväzku domovského.*« Už z toho je vidieť, že pôvodným spôsobom nadobudnúť domovské právo v bývalom Uhorsku mohlo sa len *výslovným prijatím* do sväzku domovského bez ohľadu na to, či dotyčná osoba bola v obci usadená alebo nie. Ponevác o výslovné prijatie do domovského sväzku dľa zák. čl. XXII/1886 mohla žiadať výlučne len osoba, o ktorú sa jedná a ponevác podľa § 12. zák. čl. XXII/1886 *o prijatí do domovského sväzku má sa súčasne s prijatím vyrozumiť aj predstavenstvo obce, z ktorej prijatý vystúpil*, preto obec prijímajúca do domovského sväzku vždy mala príležitosť a k tomu bola aj podľa zákona povinná, aby zistila, v ktorej obci žiadateľ mal dosiaľ domovskú príslušnosť a či skutočne bol uhorským štátnym občanom. Bohužiaľ tento postup bol zadržaný len v málo prípadoch a žiadosti o prijatie do domovského sväzku obyčajne ani nedostaly sa k rozhodovaniu pred obecné zastupiteľstvo, lebo obecný notár so starostom, alebo jeho námestkom žiadateľovi sami bez opýtania sa obecného zastupiteľstva vydali domovský list a v mnohých prípadoch i osobám, ktoré uhorskými štátnymi občanmi neboli.

Zák. čl. XXII/1886 rozoznáva osoby, ktoré sa v obci len *zdržujú* (§ 3.), ďalej osoby, ktoré v obci *bývajú* (majú stále bydlisko) (§ 3.) a osoby, ktoré sú v obci usídlené (§ 9.). Osoba stáva sa v obci *usídlenou* len vtedy, keď svoj úmysel v obci sa usídiť oznámi dotyčnej obci a obec jej oznámenie vezme v známosť.

Pôvodné nabývanie domovskej príslušnosti v zák. čl. XXII/1886 je rozdelené na tri druhy a to podľa toho, či žiadateľ *o výslovné prijatie* do domovského sväzku v dotyčnej obci je *usídlený* alebo len v obci *býva*, t. j. či usadenie v obci je ohlásené podľa § 9. alebo nie, alebo či v obci sa len *zdržuje*. Sú tu vedľa seba postavené dva spôsoby nabývania domovskej príslušnosti a to podľa § 12., kde žiadateľ nemá nároku na prijatie do domovského sväzku a obec v tom prípade rozhoduje podľa voľného uváženia a môže prijať do domovského sväzku i osobu, ktorá sa v obci ani nezdržuje. Kdežto podľa § 10. následkom *bydlenia (neohláseného usadenia)* a znášania obecných bremien v obci cez nepretržitú dobu štyroch rokov, prípadne podľa § 11., následkom *usídlenia*, t. j. *ohláseného* v smysle § 9. cit. zák. čl. usadenia (stáleho bydlenia) a znášania obecných bremien v obci cez dva roky, vzniká pre žiadateľa právny nárok na to, aby ho obec do svojho domovského sväzku prijala. (Nález N. s. s. 16.455/23.)

Kto sa odvoláva na to, že nadobudnul podľa zák. čl. XXII/1886 domovskú príslušnosť v niektorej československej obci, ktorá predtým patrila Uhorsku, skutočnosť tá môže byť snadno zistená, lebo o prijatí do domovského sväzku podľa § 32. zák. čl. XXII/1886 muselo rozhodovať vždy obecné zastupiteľstvo a o usneseniach obecného zastupiteľstva boli vedené protokoly, ktoré u obce sú uschované. Pokiaľ sa zistí, že dotyčná osoba bola prijatá do domovského sväzku usnesením obecného zastupiteľstva, pokiaľ nevzniknú pochybnosti, že dotyčný v dobe usnesenia obecného zastupiteľstva bol uhorským štátnym občanom a že pozdejšie uhorského štátneho občanstva neztratil ani nenabyl domovského práva v obci inej, treba mať za to, že v obci má domovskú príslušnosť.

Horší je, keď pôvodné nadobudnutie domovskej príslušnosti datuje sa od doby staršej alebo keď odvodená domovská príslušnosť musí byť zistená po osobách, ktoré svoju domovskú príslušnosť nadobudly v dobe staršej než podľa zák. čl. XXII/1886. Pred zák. čl. XXII/1886 ohľadom domovskej príslušnosti platil v bývalom Uhorsku zák. čl. V/1876, ktorý ohľadom pôvodného ako aj ohľadom odvodeného spôsobu nabývania domovskej príslušnosti mal tie isté ustanovenia jako zák. čl. XXII/1886. Preto

i dľa ustanovenia zák. čl. V/1876 pôvodná domovská príslušnosť nabývala sa len *výslovným prijatím*.

Institúciu *domovskej* príslušnosti v bývalom Uhorsku zaviedol po prvý zák. čl. XVIII/1871, ktorý platil až do vstúpenia v platnosť hore spomenutého zák. čl. V/1876.

Zák. čl. XVIII/1871 zavádzajúc po prvý v Uhorsku institúciu domovského práva súčasne stanovil, v ktorej obci ktorý uhorský štátny občan po prvý na území Uhorska nadobudnul domovskú príslušnosť a preto pri zisťovaní pôvodnej príslušnosti starších osôb, treba bude často jeho príslušnosť skúmať podľa ustanovenia zák. čl. XVIII/1871.

Pred vydaním zák. čl. XVIII/1871 v Uhorsku institúcia *»domovskej príslušnosti«* nebola známa a bola len takzv. *»obecná príslušnosť«*, ktorá vlastne nebola ničím iným, ako len riadnym stálym bydliskom, *»usadením«* v obci, ktoré je treba odlišovať od púheho zdržovania sa v obci. Osoba má bydlisko (je usadená) v tej obci, v ktorej osoba tá sa usadila s preukázateľným úmyslom trvale sa tam zdržovať (má trvalé zamestnanie). Ovšem, že vtedy pojem usadenia v obci bol ešte užší, nakoľko obyvatelia obce boli viazaní k pôde (glabae adhaesio), k majetku a k osobe pána a v mestách boli viazaní k živnosti a k cechom, mešťanskému právu atď. Obecnú príslušnosť v obci osobitne mali osoby, ktoré sa v dotyčnej obci *narodily*, pokiaľ horeuvedeným spôsobom neusadili sa v obci inej, t. j. kúpením pozemku, domu, nastúpením práva mešťanského alebo majstrovského, služby, úradu, alebo iného stáleho zamestnania v obci inej, čo sa mohlo stať len za súhlasu dotyčnej obecnej vrchnosti.

Dľa § 7. zák. čl. XVIII/1871: *každý štátny občan je domovským právom príslušný do tej obce, v ktorej má obecnú príslušnosť v dobe vyhlásenia tohoto zákona.*

Zákon ten bol vyhlásený dňa 10. júna 1871.

Ďalej stanoví § 10. zák. čl. XVIII/1871: *V prípadoch, v ktorých nie je možné použiť horeuvedených ustanovení:*

a) *prislúcha štátny občan k tej obci, v ktorej aspoň od dvoch rokov nepretržite sa zdržuje a dane pláti;*

b) *ohľadom tých jednotlivcov, ktorí nemôžu byť pojatí pod ustanovenie bodu a), a ktorí sa z obce, v ktorej sa narodili, vzdialili, bez toho, žeby do sväzku inej obce boli prijatí, rozhodnou je domovská príslušnosť rodičov, prípadne matky;*

c) *nalezenci, alebo vôbec takí jednotlivci, ktorých miesto narodenia nie je známe, považujú sa za príslušných do tej obce, kde boli nalezení alebo kde sa v ostatnom čase najdlhšie zdržovali;*

d) *jednotlivci, ktorí slúžili alebo slúžia v armáde a ktorých príslušnosť sa na základe hore uvedených ustanovení ustáliť nedá, považujú sa za príslušných do tej obce, kde boli zaradení.*

Kto vlastne bol uhorským štátnym občanom v roku 1871 je tiež ťažko riešiť. V dobe absolutizmu (1849—1861) bolo zavedené jednotné rakúsko-uhorské štátne občanstvo a nová úprava uhorského štátneho občanstva nastala len zák. čl. L. z roku 1879. Následkom toho pri riešení domovskej príslušnosti v roku 1871 je nemožné bezpečne robiť rozdiel medzi štátnymi občanmi uhorskými a rakúskymi. Len keď niekto bol príslušný v niektorej rakúskej obci, mohlo sa predpokladať, že nebol uhorským štátnym občanom.

Keď sa ustáli podľa horeuvedených ustanovení § 7., prípadne § 10. zák. čl. XVIII/1871 pôvodná príslušnosť istej osoby, nenaráža už na neprekonaateľné ťažkosti riešenie ďalšej príslušnosti dotyčnej osoby a domovskej príslušnosti osôb, ktoré od nej príslušnosť odvádzajú.

Odvodným spôsobom nadobúdajú domovskú príslušnosť deti po rodičoch a manželky po svojich manželoch.

Dľa § 6. zák. čl. XXII/1886: *Manželské alebo legitímované deti nasledujú príslušnosť otca. Nemanželské deti patria do sväzku tej obce, do*

ktorej náležala ich matka v dobe ich pôrodu. Adoptované nezletilé deti nasledujú príslušnosť adoptujúceho.

Manželské alebo legitimované deti nasledujú príslušnosť otca len do dňa dosiahnutia zletilosti a stanú sa zletilými podržiavajú po otcovi zdedenú príslušnosť, ale môžu mocou vlastného práva nadobudnúť príslušnosť v inej obci neodvisle od otca a po dosiahnutí ich zletilosti zmena otcovej domovskej príslušnosti na ne sa nevzťahuje. Keď otec zomrel diev, než sa dieťa narodilo, nabýva dieťa domovskú príslušnosť v obci, kde mal ju otec v dobe smrti. Z porovnania ustanovenia § 8. č. 1., § 26., § 32. zák. čl. L/1879 dá sa predpokladať, že i *nezletilé dieťa* môže so svolením zákonného zástupcu *samostatne* byť prijatým do domovského sväzku a že môže *podržať* si svoju dosavadnú príslušnosť i v tom prípade, keď otec ju ztratil.

Legitimácia dieťaťa nastáva síce ipso iure uzavrením manželstva prirodzených jeho rodičov, účinky však legitimácie nastávajú len zapísaním legitimácie do matriky narodených, čo sa môže stať podľa § 41. zák. čl. XXXIII/1894, § 19. zák. čl. XXXVI/1904 a § 96., a §§ 140. až 149. matričnej úpravy nariadenia uhorského ministerstva vnútra č. 80.000/1906 len na základe rozhodnutia župného úradu prípadne ministerstva vnútra o platnosti legitimácie, vneseného k žiadosti interesovaných osôb. Následkom toho treba mať za to, že zmena domovského práva následkom legitimácie môže nastať len po nastalom rozhodnutí župného úradu (ministerstva) a zapísania legitimácie v matrike narodených.

Svojprávnosť nabýva čs. občan podľa § 1. zákona zo dňa 23. VII. 1919 č. 447. Sb. z. a n. dovršením 21. roku, pokiaľ nebol prehlásený diev za svojprávneho, a to s platnosťou od 1. okt. 1919, kdežto v dobe do 30. septembra 1919 svojprávnosť nadobúdala sa dovršením 24. roku veku.

Nemanželské dieťa nadobúda domovskú príslušnosť v obci, v ktorej ju mala jeho matka v dobe pôrodu a podržiava si tú príslušnosť, kým mocou vlastného práva nenadobudne príslušnosť v inej obci. Prípadné zmeny v domovskej príslušnosti matky po dni pôrodu, už sa na jej nemanželské dieťa nevzťahujú.

Domovské právo následkom adopcie môžu po adoptujúcom nadobudnúť len nezletilé adoptované deti, ktoré sú štátnymi občanmi. Adoptovaním štátne občanstvo sa nenadobúda.

Je sporné, či manželské a legitimované nezletilé deti čs. štátneho občana môžu nasledovať domovskú príslušnosť adoptujúceho i v tom prípade, keď zákonný otec dieťaťa ešte je na žive, poneváž ustanovenie, že deti nasledujú príslušnosť otca je uvedené v prvom bode, kdežto ustanovenie nasledovania adoptujúceho len v poslednom bode § 6. zák. čl. XXII/1886 a schádza ustanovenie, ktoré by vylučovalo bod 1. zák. čl. XXII/1886 pred ustanovením bodu 3.

V bývalom Uhorsku do 31. septembra 1895 platil sňatok, uzavrený podľa predpisov dotyčnej cirkve, kdežto od 1. okt. 1895 platil manželský zákon zák. čl. XXXI/1894 o obligatornom sňatku civilnom. Od 1. okt. 1895 až do vstúpenia v platnosť čs. zákona zo dňa 22. V. 1919, č. 320. Sb. z. a n., ktorý na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi zaviedol fakultatívnu formu uzavrenia manželstva, podľa § 29. zák. čl. XXXI/1894 manželstvo mohlo byť platne uzavreté len pred príslušným civilným úradníkom (podžupanom, hl. slúžnym, mešťanostom, matrikárom), a sú neplatné manželstvá, uzavreté v spomenutej dobe na území pôsobnosti cit. zákona pred vrchnosťou cirkevnou. Dňom vstúpenia v platnosť čs. zákona zo dňa 22. V. 1919 č. 320. Sb. z. a n. manželstvo, uzavreté pred kompetentným duchovným správcom, pokiaľ bolo dbané ustanovení štátnych zákonov, má rovnakú platnosť, ako manželstvo uzavreté pred príslušným matrikárom.

Dľa § 46. zák. čl. XXXI/1894 *manželstvo môže byť len vtedy považované za neplatné, keď v spore o neplatnosť za také bolo vyhlásené. Vyhlásenie neplatnosti pôsobí odo dňa, kedy manželstvo bolo uzavreté (ex tunc).* Z toho ustanovenia dalo by sa súdiť, že manželstvo, v prípade jeho vyhlásenia za neplatné, malo by byť považované za také, ktoré vôbec ne-

nastalo a následkom toho nemala by nastať vôbec žiadna zmena v domovskej ani štátnej príslušnosti takzvanej manželky a taká manželka mala by *podržať ex tunc* svoju predošlú príslušnosť. Z textu uhorských zákonov o domovskej a štátnej príslušnosti však vychádza, že manželka, ktorej manželstvo bolo vyhlásené za neplatné, sleduje v príslušnosti svojho manžela v dobe od uzavrenia manželstva až do doby vyhlásenia jeho neplatnosti a že na prípad vyhlásenia manželstva za neplatné len *vracia sa zpät* do domovského (štátneho) sväzku, v ktorom bola do doby, než vošla v manželstvo.

Vzhľadom na to, že v dobe manželského spoluzitia v manželstve, ktoré bolo pozdejšie vyhlásené za neplatné, takzv. manželka sledovala v príslušnosti svojho takzv. manžela, treba mať za to, že deti v dobe takého spoluzitia narodené, ktoré mimo prípadu putatívneho manželstva sú považované za deti nemanželské, nadobudnú príslušnosť, jakú mala ich matka v dobe pôrodu, t. j. v danom prípade príslušnosť prirodzeného otca a si ju podržia aj naďalej bez ohľadu na to, že ich nemanželská matka následkom rozsudku o neplatnosti manželstva vráti sa do štátneho a domovského sväzku, v ktorom bola v dobe sňatku.

Dľa § 133. zák. čl. XXXI/1894 *neplatné manželstvo musí sa považovať za právne platné voči tretím osobám, ktoré s manželmi, žijúcimi v neplatnom manželstve, až do doby vyhlásenia manželstva za neplatné, v dobrom úmysle právne jednanie uzavrely*. V dôsledku toho deti z takého putatívneho manželstva pochádzajúce, t. j. deti, ktoré boli splodené v neplatnom manželstve, majú byť považované za zákonné deti, keď manželská prekážka dodatočne bola odstránená, alebo keď aspoň jeden z ich rodičov bez svojej viny pri uzavieraní manželstva nemohol zvedieť o jestvujúcej prekážke pre uzavrenie manželstva. Také deti až do dosiahnutia svojprávnosti nasledujú v domovskej a štátnej príslušnosti svojho putatívneho otca. Manželka však z takého manželstva putatívneho podrží príslušnosť po manželovi len v tom prípade, keď manželská prekážka dodatočne bola odstránená.

Kromě súdneho vyhlásenia manželstva za neplatné rozviaže sa manželstvo podľa § 73. zák. čl. XXXI/1894 aj umretím jedného manžela (ovdovením) a súdnym *rozlúčením* (felbontás).

Rozviazanie manželstva nastane dňom, ktorého vstúpi v platnosť rozsudok o rozlúčení manželstva (§ 88.).

Naproti tomu manželstvo není rozviazané následkom samého rozvodu od stola a lože (elválas). Manželia na prípad súdneho *rozvodu* nie sú síce povinní k manželskému spoluzitiu (§ 101.), ale môžu kedykoľvek obnoviť svoje manželské spoluzitie a oznámením obnovenia spoluzitia súdu, prestanú právne následky rozvodu (§ 106.). Naproti tomu rozlúčení manželia, keď by chceli obnoviť manželské spoluzitie, musia uzavreť nový sňatok, lebo rozlúčením ich pôvodné manželstvo bolo rozviazané.

V manželskom spore československého štátneho občana je účinným len rozsudok československého súdu (§ 114.).

Dľa predpisov o domovskej a štátnej príslušnosti nielen ovdovelá a rozlúčená manželka ale už i len rozvedená manželka môže samostatne a neodvisle od rozvedeného manžela nabývať a pozbývať domovskú a štátnu príslušnosť. Rozvedená manželka v prípade obnovenia manželského spoluzitia nadobúda dňom oznámenia obnovenia súdu domovskú príslušnosť manželovu zpät.

Dľa § 7. zák. čl. XXII/1886: (1) Manželka nasleduje príslušnosť svojho manžela a podrží túto príslušnosť aj jako vdova do tej doby, kým mocou vlastného práva nenadobudne príslušnosti v niektorej inej obci.

(2) *Manželka, súdne so svojim manželom rozvedená, alebo ktorej manželstvo bolo súdnym výrokom rozlúčené, vracia sa zpät do sväzku onej obce, do ktorej pred svojim vydatím patrila.*

(3) *Cudzozemky, ktoré svojim manželstvom nadobudnú československé štátne občianstvo, podržujú v prípadoch hore uvedených príslušnosť sňatkom nadobudnutú.*

(⁴) Žena, ktorá po vyhlásení jej manželstva s cudzozemcom uzavre-ného za neplatné v smysle § 37. zák. čl. L. 1879 nadobudla zpät svoje česko-slovenské státné občianstvo, vstúpi zpät do sväzku tej obce, do ktorej príslúchala pred svojim vydatím.

Dľa hore uvedených ustanovení § 7. zák. čl. XXII/1886 manželka nasleduje v domovskej príslušnosti svojho manžela len v dobe *spolužitia* v právoplatne uzavretom manželstve. Nie len následkom vyhlásenia manželstva za neplatné, ale keď manželstvo bolo súdne už len rozlúčené alebo len rozvedené, vracia sa manželka do sväzku onej obce, do ktorej pred svojim vydatím patrila. Vdova však podržiava domovskú príslušnosť po manželovi nadobudnutú. Ženy vydaté za cudzozemca, ktoré následkom manželstva ztratili dľa § 34. zák. čl. L/1879 státné občianstvo, nevrátia sa ovšem zpät do sväzku obce, do ktorej pred vydatím patrily, pokiaľ ich manželstvo s cudzincom bolo len rozvedené alebo rozlúčené, lebo následkom samého rozvodu alebo rozluky nenastáva zmena v státnom občianstve a také ženy zostávajú naďalej cudzozemkami. Len ohľadom manželiek, ktorých manželstvo s cudzincom bolo vyhlásené za neplatné, vstúpi manželka zpät do sväzku tej obce, do ktorej patrila pred vydatím. Taktiež cudzozemky, ktoré následkom manželstva za československého státného občana nadobudli čs. štátné občianstvo, netratia čs. státné občianstvo následkom súdneho rozvodu ani rozluky ich manželstva a tiež podržujú v takom prípade aj domovské právo v obci, ktoré odvodené po manželovi nadobudli.

Cudzozemka, ktorej manželstvo s čs. státnym občianom bolo vyhlásené za neplatné, trati čs. státné občianstvo a domovské právo nadobudnuté po manželovi.

Manželka rozvedená alebo rozlúčená môže neodvisle od manžela nadobúdať domovské právo.

Dľa § 2. uhorského zák. čl. XXXIII/1874 žena stane sa zletilou bez ohľadu na jej vek aj tým, jestli sa vydá pred dovršením veku zletilosti (i keď je jej manžel sám nezletilý) a toto právo zletilosti podrží aj vtedy, keď pred dovršením veku zletilosti stane sa vdovou, alebo aj keď sa so svojim manželom súdne rozlúči alebo rozvedie.

Keď sa zistí, že niekto hore uvedeným spôsobom najpozdejšie dňom 1. januára 1910 získal a od tej doby nepretržite až do 28. okt. 1918 mal domovskú príslušnosť v československom území, ktoré pred tým patrilo Rakúsku alebo Uhorsku, ten sa stal československým státnym občianom *odo dňa 28. okt. 1918 počínajúc*, dľa § 1. č. 1. úst. zákona zo dňa 9. apríla 1920 č. 236. Sb. z. a n.

Pri tom však treba vždy zistiť, či dotýčny skutočne nadobudnuté domovské právo *nepretržite* podržal. Domovské právo trati sa nadobudnutím domovskej príslušnosti v obci inej alebo následkom ztraty státného občianstva, preto treba v každom prípade sa presvedčiť, či menovaný po nadobudnutí domovskej príslušnosti v československej obci nenadobudnul snáď pozdejšie domovskej príslušnosti v obci, ktorá Československej republike nenáleží, alebo či nebol prepustený z uhorského, príp. rakúskeho státného sväzku, alebo či následkom kvalifikovaného 10ročného vzdialenia za hranicami bývalého Uhorska ztratil uhorské státné občianstvo v smysle § 31. zák. čl. L/1879 alebo či snáď i z iných dôvodov nezaniklo jeho státné občianstvo a tak súčasne aj domovské právo v obci.

Dľa ustanovení § 1. úst. zákona zo dňa 9. IV. 1920 č. 236. Sb. z. a n. československými státnymi občianmi za podmienok tam stanovených sa staly len osoby, ktoré v deň, keď nadobudnul pôsobnosť tento zákon a vlastne v deň 28. okt. 1918 boly státnymi občianmi nemeckými, rakúskymi alebo uhorskými (viď čl. 3. a 4. smluvy s Československom).

Kto ale nadobudnul domovskú príslušnosť na československom území, ktoré pred tým patrilo Rakúsku alebo Uhorsku, len po 1. januári 1910 a priamo predtým príslúchal domovským právom do niektorej inej obce bývalého Uhorska alebo Rakúska, ležiacej mimo územia Československej

republiky, ten aby stal sa československým štátnym občanom, musel podľa čl. 1. vládneho nariadenia č. 601/20 Sb. z. a n. do dňa 31. decembra 1921 podľa žiadostí o priznanie čs. štátneho občanstva v smysle § 9. úst. zákona zo dňa 9. IV. 1920, č. 236. Sb. z. a n. na Slovensku u župného úradu, v ktorého obvode leží jeho domovská obec.

Ani úst. zákon zo dňa 9. IV. 1920, č. 236. Sb. z. a n. ani vládne nariadenie zo dňa 30. X. 1920, č. 601. Sb. z. a n. neuznáva nároku na priznanie čs. štátneho občanstva podľa § 9. cit. zákona, preto o žiadosti takej rozhodovali úrady (na Slovensku ministerstvo pre správu Slovenska) podľa svojho voľného uváženia a mohli dľa svojho voľného uváženia nepriznať žiadateľovi štátneho občanstva bez udania dôvodov. (Nález N. s. s. čís. 17.919/22, č. 19.884/23, 416/24, 12.605/25.)

Keď žiadal vojenský gážista označený v § 2. a 5. zákona zo dňa 19. III. 1920 č. 194. Sb. z. a n. za priznanie čs. štátneho občanstva dľa § 9. úst. zákona č. 236/20, prislúcha rozhodnúť o takej žiadosti ministerstvu vnútra v dohode s ministerstvom nár. obrany. (Nález N. s. s. č. 4331/24.)

Keď spomenuté osoby vôbec nežiadali o priznanie čs. štátneho občanstva do 31. dec. 1921 alebo keď ich žiadostí o priznanie čs. štátneho občanstva dľa § 9. cit. zákona na základe domovského práva udeleného im v čs. obci len po 28. X. 1918, lebo v tejto dobe mali voči obci postavenie cudzinca a nemohli platne nadobudnúť domovskej príslušnosti. (Nález N. s. s. č. 20.247/23.)

Medzi 28. okt. 1918 a 16. júlom 1920 osoby, ktoré sa nestaly čs. štátnymi občanmi, nemohly právoplatne nadobudnúť domovskej príslušnosti spôsobom *pôvodným* a preto nemohly žiadať o priznanie čs. štátneho občanstva dľa § 9. cit. zákona na základe domovského práva udeleného im v čs. obci len po 28. X. 1918, lebo v tejto dobe mali voči obci postavenie cudzinca a nemohly platne nadobudnúť domovskej príslušnosti. (Nález N. s. s. č. 3922/25.)

Dľa § 5., § 7., § 26., § 32., § 35. a § 41. z. čl. L/1879 manželka v ohľade nadobudania a pozbudania *štátneho* občanstva je odvislou od svojho manželca len v dobe *spolužitia* v právoplatne uzavrenom manželstve s manželom. Keď ale sa stane vdovou alebo keď manželstvo bolo súdne rozlúčené alebo len rozvedené, môže odovdelá, prípadne rozlúčená alebo rozvedená manželka samostatne nadobúdať a pozbúdať štátne občanstvo. Stejne je tomu tak aj ohľadom nadobudania a pozbudania domovského práva podľa § 7. zák. čl. XXII/1886, až na to, že v § 7. zák. čl. XXII/1886 schádza ustanovenie, že i nerozvedená manželka, ktorá sa s manželom do cudziny nevysťahovala, netratí príslušnosti v prípade ztraty príslušnosti jej manželom (§ 26. a § 32. zák. čl. L/1879). Ponevác taká manželka netratí štátneho občanstva, preto musí si podržať samo sebou aj domovské právo v obci.

Pre otázku, či manželka osoby, ktorá ztratila štátne občanstvo s ním žije spoločne, rozhoduje skutočný stav a nezáleží na tom, či je s ním súdne rozvedená alebo nie.

Deti manželské a legitimované podľa § 3., § 4. a § 7., § 26., 32. a 42. zák. čl. L/1879 a § 6. zák. čl. XXII/1886 *nadobúdajú* a až do dosiahnutia zletilosti *sledujú* štátnu a domovskú príslušnosť otca, kdežto nemanželské deti podľa § 3. zák. čl. L/1879 a § 6. zák. čl. XXII/1886 *nadobúdajú* síce narodením štátnu a domovskú príslušnosť, ktorú v dobe narodenia mala ich nezákonná matka, ale prípadná pozdejšia zmena matkinej príslušnosti na nich sa nevzťahuje.

Tieto ustanovenia platia na Slovensku aj teraz, *ale* na všetky prípady, na ktoré sa vzťahuje úst. zákon zo dňa 9. apríla 1920, č. 236. Sb. z. a n., mimo prípad § 1. č. 4. a § 15., t. j. *na všetky prípady, ktoré mali svoj základ v mierových smluvách, bolo stanovené osobitné ustanovenie ohľadom manželiek a detí.*

Podľa § 16. v spojení s § 5. úst. zákona zo dňa 9. IV. 1920, č. 236. Sb. z. a n. *vo všetkých prípadoch, na ktoré sa tento zákon vzťahuje, mimo*

pripady § 1. č. 4. a § 15., štátna a domovská príslušnosť manželov vzťahuje sa na vydaté ženy, manželstvo ktorých nebolo súdne ani rozlúčené ani vyhlásené za neplatné. Znamená to, že na rozdiel od všeobecne platnej zásady, aj súdne rozvedená manželka v tom prípade sledovala manžela v nadobudnutí prípadne pozbudnutí jeho štátneho občianstva a domovského práva.

Taktiež v danom prípade rozlišne od všeobecných zásad bol upravený pojem detí.

Dľa § 16. v spojení s § 5. úst. zákona zo dňa 9. IV. 1920, č. 236. Sb. z. a n. *vo všetkých prípadoch, na ktoré sa tento zákon vzťahuje, mimo pripady § 1. č. 4. a § 15. na manželské deti do 18 rokov vzťahuje sa štátna a domovská príslušnosť otca, alebo keď niet otca, matkina a na nemanželské deti do 18 rokov štátna a domovská príslušnosť nemanželskej nevydatej matky.*

V danom prípade na rozdiel od všeobecných zásad deti sledovali otca len *do 18. roku* a nie do dosiahnutia zletilosti, ďalej že manželské deti nielen otca, ale v prípade, že otca už nebolo, *sledovali aj manželskú matku* a nemanželské deti *sledovali* tiež až do 18. roku svoju nemanželskú matku, pokiaľ táto nebola vydatá za muža, ktorý není otcom dieťaťa. Nebol tu však vzatý zreteľ na deti do 18. roku, ktoré nadobudli domovskej príslušnosti následkom adoptovania.

Taktiež nerobí úst. zákon č. 236/20 rozdielu medzi deťmi manželskými a legitimovanými.

Tieto výnimečné ustanovenia majú svoj pôvod v mierových smluvách, ktoré sa ich dôsledne pridržiujú a neplatia na prípady iné, ktoré nemajú svojho pôvodu v mierových smluvách.

V prípade § 1. č. 4. a § 15. úst. zákona č. 236/20 manžela v štátnej a domovskej príslušnosti sledovala manželka len pokiaľ nebola *ani rozlúčená* a tiež *ani rozvedená* a deti sledovali otca až do zletilosti, t. j. do 24. roku ku dňu 28. októbra 1918 a nielen do 18. roku, kdežto nemanželské deti matku v príslušnosti nenasledovali vôbec.

O priznanie čl. štátneho občianstva dľa § 9. úst. zákona zo dňa 9. apríla 1920, č. 236. Sb. z. a n. nemusely žiadať a staly sa čl. štátnymi občianmi vdovy, prípadne ženy rozlúčené, ktoré na základe manželstva uzavretého len po 1. januári 1910 nadobudli domovskú príslušnosť na československom území, ktoré predtým patrilo Rakúsku alebo Uhorsku, a priamo predtým neboly rakúsko-uhorskými štátnymi občiankami (bývalé občianky Nemecka, Ruska, Francie, Anglie, Srbska, Italie atď.). Naproti tomu maly žiadať o priznanie čl. štátneho občianstva oné ženy, ktoré pred vydatím sa maly domovské právo v Uhorsku alebo Rakúsku mimo územia Československej republiky (na pr. v Haliči, Štýrsku, Budapešti, Kluži atď.) a dňa 28. októbra 1918 už boly ovdovelé alebo súdne rozlúčené. Súdne rozvedené manželky sledovali manžela a pre to nemusely samostatne žiadať o priznanie štátneho občianstva.

Manželky, ktoré i po 28. októbri 1918 na základe manželstva nadobudli domovskej príslušnosti na československom území, a ktorých manžel pred 16. júlom 1920 zomrel alebo ktorých manželstvo bolo súdne rozlúčené, maly tiež žiadať o priznanie čl. štátneho občianstva, keď pred vydatím maly domovskú príslušnosť v inej obci bývalého Rakúska alebo Uhorska mimo územia Československej republiky a ich nebohý prípadne rozlúčený manžel sám nemal domovskej príslušnosti na území Československej republiky nepretržite od 1. januára 1910 počínajúc.

Siroty bez otca a matky do 18 rokov maly žiadať o priznanie štátneho občianstva len vtedy, keď ony samy a nielen ich rodičia, pred nadobudnutím domovskej príslušnosti na čl. území maly domovskú príslušnosť v inej obci Rakúska alebo Uhorska mimo územia Československej republiky, na pr. sirota, narodená v roku 1911, ktorej rodičia v dobe jej narodenia boli domovským právom príslušní do Budapešti a v roku 1915 boli prijatí do domovského sväzku v Košiciach, mala žiadať o priznanie

čsl. štátneho občianstva dľa § 9. úst. zákona č. 236/20. Ale sirota, ktorá od narodenia mala nepretržite domovské právo na území Československej republiky, stala sa čsl. štátnym občianom a nemusela žiadať o priznanie.

Podľa § 1. č. 1. úst. zákona č. 236/20 treba posudzovať otázku štátneho občianstva tých osôb, u ktorých boli splnené v deň 28. októbra 1918. Náležitosti v predpise tom stanovené, ktoré však na nedožily 16. júla 1920. Štátne občianstvo vdovy treba posudzovať podľa § 16. úst. zákona č. 236/20 podľa štátneho občianstva jej manžela, keď tento dňa 28. októbra 1918 bol na žive i keď sa nedožil dňa počiatku pôsobnosti cit. úst. zákona, t. j. 16. júla 1920. (Nález N. s. s. č. 9832/25.)

Taktiež treba posudzovať štátnu príslušnosť sirôt, ktorých rodičia dňa 28. októbra 1918 ešte žili a umreli pred 16. júlom 1920.

Príslušnosť vdov, manželiek rozlúčených a sirôt, ktorých manžel, prípadne rodičia zomreli už pred 28. októbrom 1918, prípady ktorých manželstvo bolo rozlúčené pred 28. októbrom 1918, sluší posudzovať samostatne a neodvisle od rodičov, prípadne manžela.

Skutočnosť, že niekto stal sa uhorským štátnym občianom v r. 1880 na základe § 48. zák. čl. L/1879 je pre riešenie čsl. štátneho občianstva podľa § 1. č. 1. úst. zákona č. 236/20 bezvýznamnou, keď dotyčný nenadobudol v dôsledku toho domovskej príslušnosti na území Československej republiky v dobe do 1. januára 1910.

Kto stal sa dňom 28. októbra 1918 československým štátnym občianom podľa § 1. č. 1. úst. zákona č. 236/20, ten, mimo prípadov v čl. 1. a čl. 6. Brnenskej zmluvy stanovených, a mimo prípadov opcie, nemohol účinne voči Československej republike v iných krajinách bývalého Rakúska alebo Uhorska po 28. októbri 1918 nadobudnúť domovskej príslušnosti a také nadobudnutie domovského práva v cudzine bez toho, žeby u dotyčného československé štátne občianstvo zaniklo dľa tu platných predpisov, tu sa neuznáva.

Československé štátne občianstvo, ktoré bolo právoplatne udelené príslušným úradom štátu československého v dobe od 28. októbra 1918 do účinnosti úst. zákona zo dňa 9. apríla 1920, č. 236. Sb. z. a n. nebolo týmto zákonom zbavené svojej platnosti. (Nález N. s. s. č. 10.138/23.)

Dľa § 17. úst. zákona zo dňa 9. apríla 1920, č. 236. Sb. z. a n.: *Členovia rodu Habsbursko-Lotrinského nemôžu nabývať štátneho občianstva a práva domovského v území Československej republiky. Drievejšie ich štátne občianstvo a právo domovské v tejto republike zaniká.*

Dľa § 19. úst. zákona zo dňa 9. apríla 1920, č. 236. Sb. z. a n.: *Vláda sa zmocňuje, aby k prevedeniu tohoto zákona dohodla sa o podrobnostiach s vládami štátov, ktorých sa týka.*

Taká zmluva bola uzavretá s Rakúskom a podpísaná v Brne dňa 7. júna 1920, č. 107/1921 Sb. z. a n.

Dľa článku 1. Brnenskej zmluvy boli uznané za rakúskych štátnych občianov osoby, ktoré síce podľa § 1. č. 1. úst. zákona zo dňa 9. apríla 1920, č. 236. Sb. z. a n. boli by staly sa dňom 28. októbra 1918 československými štátnymi občianmi, ale medzi 28. októbrom 1918 a 16. júlom 1920 právoplatne nadobudli domovskú príslušnosť v niektorej obci terajšieho Rakúska.

Poznamenáva sa, že ustanovenie čl. 1. Brnenskej zmluvy nevzťahuje sa na osoby, uvedené v § 1. č. 3. úst. zákona č. 236/20. Na osoby také vzťahuje sa ustanovenie čl. 6. Brnenskej zmluvy.

Mierové zmluvy nie sú právnym prameňom pre nabývanie a pozbyvanie čsl. štátneho občianstva pre jednotlivca. Do mierových zmlúv boli uložené len smernice, ktoré spojenci medzi sebou ujednali, a ktoré porazené Rakúsko a Uhorsko následkom svojej kapitulácie bolo povinné uznať. Že ujednané smernice akceptovali aj štáty spojené a pridružené, je samozrejme, lebo ich samy stanovili.

Naproti tomu *medzistátne zmluvy*, jakou je tiež i zmluva Brnenská z ohľadu na ustanovenie § 19. úst. zákona zo dňa 9. apríla 1920, č. 236. Sb. z. a n. sú prameňom práva.

Tu sluší poznamenať, že vláda § 19. úst. zákona č. 236/20 bola zmocnená k prevedeniu zákona dohodnúť sa s vládami štátov, ktorých sa týka, t. j. k dohode o podrobnostiach zákona a nie ku zmeneniu ani k doplneniu ústavného zákona, jak sa to stalo Brnenskou smlouvou. Pres to však ustanovenia Brnenskej zmluvy o štátnom občanstve sú pokladané za vnútornoštátnu právnu normu. (Nález N. s. s. č. 201/23.) Naproti tomu ustanovenia Trianonskej mierovej zmluvy nie sú prameňom subjektívnych práv jednotlivcov, pokiaľ zásady v nej stanovené neboly pojaté do vnútornoštátnych právnych predpisov. (Nález N. s. s. č. 9742/25.)

K odôvodneniu nároku na uznanie čl. štátneho občanstva neni možno dovoľávať sa ani smluvy St. Germainskej, lebo v smluve tej byly vytčené len smernice pre budúce zákonodarstvo republiky Československej a nejedná sa o pozitívnu normu zákonnú, ktorá by mohla sama o sebe byť prameňom individualného právneho nároku. (Nález n. s. s. č. 3418/22.)

Podkladom pre nadobudnutie československého štátneho občanstva dľa uvedených zásad je, aby dotýčný bývalý rakúsky alebo uhorský štátny občan mal domovské právo v obci, ktorá skutočne pripadla a náleží Československej republike. Domovské právo, ktoré niektorý bývalý uhorský alebo rakúsky štátny občan mal v území, ktoré len prozatýmne nachádzalo sa pod správou Československej republiky ale pri konečnom stanovení štátnej hranice nepripadlo Československej republike, nemôže tvoríť podklad pre nadobudnutie československého štátneho občanstva ani v tom prípade, keď dotýčná obec ešte aj v dobe pôsobnosti úst. zákona nachádzala sa pod prezatýmnou správou Československej republiky.

Nestaly sa československými štátnymi občanmi dľa § 1. č. 1. úst. zákona zo dňa 9. apríla 1920, č. 236. Sb. z. a n. osoby, ktoré nepretržite od 1. januára 1910 počínajúc maly domovské právo v obci Šomošovej alebo Šomošovciach, ktoréto obce až do roku 1924 byly pod prezatýmnou správou československou, lebo obce tie Československej republike nepripadly. Taktiež nestaly sa čl. štátnymi občanmi podľa § 1. č. 1. úst. zákona č. 236/20 osoby, ktoré nadobudly domovské právo v niektorej obci na území Československej republiky len po 1. januári 1910 a priamo predtým byly domovským právom príslušné do Šomošovej alebo Šomošovic. Osoby také maly žiadať o priznanie československého štátneho občanstva dľa § 9. úst. zákona zo dňa 9. apríla 1920, č. 236. Sb. z. a n.

Naproti tomu osoby, ktoré maly domovské právo v obci Hladovke a Suhej Hore, ktoréto obce len v roku 1924 dostaly sa pod správu Československej republiky. môžu dovoľávať sa tohoto domovského práva pre uznanie im čl. štátneho občanstva, ponevác obce tie pripadly Československej republike.

Skutočnosť, že Rakúsko prehlásilo niektoré časti československého územia za svoje územie, je bezvýznamnou pre riešenie čl. štátneho občanstva. (Nález N. s. s. č. 8595/24.)

Bývalé vojvodstvo Tešínske a severné časti bývalej župy Oravskej a bývalej župy Spišskej byly prehlásené za plebiscitné územie. Na tomto plebiscitnom území nedošlo však k plebiscitu a o štátnej príslušnosti tohoto územia rozhodla konferencia veľvyslancov v Paríži dňa 28. júla 1920.

Pri riešení štátoprávnych pomerov spomenutého plebiscitného územia konferencia veľvyslancov v Paríži súčasne vydala aj zvláštne smernice, dľa ktorých mala byť riešená štátna príslušnosť osôb, ktoré v tomto území maly domovskú príslušnosť alebo tam bydlely. Smernice tie podstatne sa odlišujú od smerníc, jaké sú pojaté do mierových smlúv Trianonskej a St. Germainskej.

Dľa čl. III. rozhodnutia konferencie veľvyslancov v Paríži zo dňa 28. júla 1920:

1. *Osoby, ktoré maly pred prvým januárom 1914 domovské právo (indigenat, pertinenza, Heimatsrecht) v bývalom vojvodstve Tešínskom, alebo v území Oravy alebo Spiša, nad ktorými svrchovanosť Poľska alebo*

Československa bola uznaná, nadobudnú plným právom poľskú alebo československú štátnu príslušnosť. Stejne bude i s osobami, ktoré anižby mali domovské právo, sídlili by v spomenutých územiach pred prvým januárom 1908.

Osoby, ktoré nadobudli domovského práva v spomenutých územiach po 1. januári 1914, nadobudnú podľa okolností poľskej alebo československej štátnej príslušnosti len s podmienkou súhlasu so strany Poľska alebo Československa. Jestliže o tento súhlas nebolo zažiadané, alebo keď bola žiadosť zamietnutá, podržia tieto osoby podľa okolností štátnu príslušnosť rakúsku alebo uhorskú. Stejne bude tomu s osobami, ktoré, aniž by mali domovské právo, sídlili by v spomenutých územiach po 1. januári 1908.

Tieto smernice o štátnom občanstve neboly pojaté do zákona a samo rozhodnutie konferencie veľvyslancov netvorí právneho prameňa pre riešenie čl. štátneho občanstva dľa jednotlivcov.

Na základe rozhodnutia konferencie veľvyslancov v Paríži zo dňa 28. júla 1920 bola ujednaná medzistátna smluva Československa s Poľskom dňa 29. novembra 1920, do ktorej byly pojaté smernice v rozhodnutí konferencie veľvyslancov stanovené. Táto medzistátna smluva s Poľskom nebola však ratifikovaná, následkom čoho ustanovenia o štátnej príslušnosti, ktoré byly stanovené v rozhodnutí konferencie veľvyslancov v Paríži nestaly sa právnou normou a prmlou stránkam z nich nevzniknul právny nárok. Ustanovenia tie však sú v praxi úplne prevádzané a preto staly sa právnou normou via facti. V prípade ale, žeby žiadosti stránky úrad nevyhoveli, nemôže sa stránka s úspechom dovolávať nápravy sťažnosťou u Najvyššieho správneho súdu.

Rozhodnutie konferencie veľvyslancov v Paríži bolo vyhlásené v Sbirke zákonov a nariadení len dňa 11. februára 1925 pod č. 20. Sb. z. a n. Skutočnosť táto je však bezvýznamnou, pretože samo uverejnenie tohoto rozhodnutia v Sbirke zákonov a nariadení naprosto nič nezmenilo na jeho právnej povahe a nepridalo mu moci právnej normy. Samo vyhlásenie rozhodnutia v Sbirke zák. a nar. ani nemôže byť považované za vládne nariadenie k prevedeniu úst. zákona č. 236/20. Nakoľko však prax až doteraz postupovala loyálne úplne podľa smerníc v rozhodnutí konferencie veľvyslancov v Paríži stanovených, preto dotyčné správne úkony dostanú teraz sankcie novou smluvou medzistátnou s Poľskom, ktorá bola uzavretá na podstave § 19. úst. zákona zo dňa 9. apríla 1920, č. 236. Sb. z. a n.

Konferencia veľvyslancov v Paríži rozhodovala len o *plebiscitnom* území bývalého vojvodstva Tešínskeho, ktoré patrilo Rakúsku, a len o *plebiscitnom* území bývalej župy Oravskej a Spišskej, ktoré patrily Uhorsku. Podľa toho ohľadom Tešínska mohla konferencia veľvyslancov v Paríži rozhodovať len o bývalých štátnych občanoch rakúskych, ktorí mali na Tešínsku domovské právo, prípadne bydlisko, kdežto ohľadom *plebiscitného* územia bývalej župy Oravskej a Spišskej mohla rozhodovať len o bývalých štátnych občanoch *uhorských*, ktorí mali na *plebiscitnom* území bývalej župy Oravskej alebo Spišskej domovské právo, prípadne bydlisko.

Keď sa má určiť štátne občanstvo, treba skúmať dôvod nadobudnutia tohoto občanstva v tomto poriadku, že napred je rozhodné domovské právo pred 1. januárom 1914 a len v tom prípade príjde v úvahu stále bydlisko pred 1. januárom 1908, keď dotyčná osoba na horeuvedenom bývalom plebiscitnom území, ktoré pripadlo Poľsku alebo Československej republike, nemala domovskej príslušnosti pred 1. januárom 1914. Osoby, ktoré maly viac než jedno stále bydlisko, maly právo v lehote jedného roku prehlásiť (optovať), ktoré bydlisko volia za základ pre nadobudnutie štátneho občanstva. Keď tak neurobili, rozhoduje v prípade niekoľko bydlíšť stále bydlisko skoršie založené.

Osoba, ktorá mala pred dňom 1. januára 1914 domovské právo v tej časti bývalého vojvodstva Tešínska, ktorá pripadla Poľsku, nenabýva československého štátneho občanstva v smysle čl. III. rozhodnutia konferencie veľvyslancov v Paríži zo dňa 28. júla 1920, č. 20. Sb. z. a n. z r.

1925 z dôvodu, že mala stále bydlisko pred dňom 1. januára 1908 na časti tohože vojvodstva, pripadajú Československu. (Nález N. s. s. č. 14.334/24.)

Osoby, ktoré boli rakúskymi štátnymi občanmi (pristahovalci z Halliča) nestaly sa československými štátnymi občanmi z toho dôvodu, že na bývalom plebiscitnom území Oravy a Spiša mali stále bydlisko od doby pred 1. januárom 1908, lebo voči územiu Oravy a Spiša mali postavenie cudzincov.

Ustanovenia konferencie veľvyslancov v Paríži o štátnom občanstve a opcii nevzťahujú sa na osoby, ktoré na základe mierových smlôv nadobudly alebo mohli nadobudnúť iného štátneho občanstva než poľského alebo československého.

Dľa § 10. úst. zákona zo dňa 9. apríla 1920, č. 236. Sb. z. a n.:

Osoby, ktoré len po 1. januári 1910 nadobudly domovského práva na inom území bývalej ríše Rakúsko-Uhorskej, ktoré náleží teraz štátu Srbsko-Hrvatsko-Slovinskému, a ktoré priamo pred tým mali domovské právo v niektorej obci, ležiacej na území, uvedenom v § 1. odst. 1., nadobudnú štátneho občanstva československého, jestliže sa nebudú uchádzať o štátne občanstvo srbsko-hrvatsko-slovinské v lehote, stanovenej vládou srbsko-hrvatsko-slovinskou, alebo jestliže žiadané štátne občanstvo srbsko-hrvatsko-slovinské bude im odoprené. Štátneho občanstva československého spomenuté osoby nadobudnú dňa, kedy uplynie lehota uvedená v odstavci predchádzajúcom, alebo dňa, kedy im bolo dodané zamietavé vybavenie ich žiadosti.

Lehota stanovená vládou srbsko-hrvatsko-slovinskou pre podanie žiadosti o priznanie štátneho občanstva srbsko-hrvatsko-slovinského uplynula dňom 15. júla 1921.

Dľa § 11. úst. zákona zo dňa 9. apríla 1920, č. 236. Sb. z. a n.:

Osoby, ktoré

a) *prislúchajú právom domovským do niektorej obce, ležiacej v území bývalej ríše Rakúsko-Uhorskej, ktoré mierovou smlouvou bolo odstúpené Itálii, avšak nenarodily sa tam; alebo*

b) *ktoré v niektorej obci uvedenej pod písmenou a) nadobudly práva domovského len na základe svojho úradného postavenia alebo len po 24. máji 1915 — stanú sa bez ďalšieho štátnymi občanmi republiky Československej, jestliže náležaly právom domovským do niektorej obce, ležiacej v území Československej republiky, priamo pred tým, kým nadobudly práva domovského v území uvedenom pod písmenou a), nepodajú-li v prepadnej lehote jedného roku u príslušných italských úradov žiadosť za priznanie štátneho občanstva italského, alebo podajú-li sice žiadosť včas, ale bude-li žiadosť zamietnutá.*

§ 12.: *Štátni občania československi, ktorí*

a) *prislúchali právom domovským drev do niektorej obce, uvedenej v § 11., písmena a), alebo ktorých otec, alebo, keď otec není známy, ktorých matka do niektorej obce tam prislúchali, alebo ktorí*

b) *slúžili za terajšej války v armáde italskej, alebo ich potomkovia, prestanú byť štátnymi občanmi československými, keď podajú do jedného roku u príslušných italských úradov žiadosť za priznanie štátneho občanstva italského, a bude-li žiadosti ich vyhoveno.*

Dňa 24. mája 1915 Italia vstúpila do svetovej války.

b) § 1. č. 2. úst. zákona č. 236/20.

Dľa § 1. č. 2. úst. zákona zo dňa 9. apríla 1920, č. 236. Sb. z. a n.

Štátnymi občanmi československými sú bývalí štátni občania Nemeckej ríše, ktorí majú svoje riadne bydlisko na územiach, ktoré patrily predtým k ríši Nemeckej a ktoré od nej pripadnú k Československej republike.

Toto ustanovenie bolo vydané na základe mierovej smluvy Versaillskej s Nemeckom a podľa toho ustanovenia československé štátne občanstvo počína len dňom vstúpenia v platnosť tejto mierovej smluvy, t. j.

dňom 10. januára 1920, prípadne vtedy, kedy dotyčné územie dostalo sa pod čl. správu.

Smerodatným pre riešenie štátnej príslušnosti podľa tohoto ustanovenia bude deň 10. januára 1920 a nie deň 28. októbra 1918 a tiež deň 10. januára 1920 bude rozhodným pre posúdenie príslušnosti odvodenej manželiek a detí po manželovi, prípadne po rodičoch.

Podľa ustanovenia § 19. úst. zákona zo dňa 9. apríla 1920, č. 236. Sb. z. a n. k prevereniu ustanovenia § 1. č. 2. cit. zákona bola uzavretá *medzistátna* smluva s Nemeckom dňa 29. júna 1920, č. 308/1922 Sb. z. a n. Dľa čl. 3., 4. a 5. tejto smluvy československými príslušníkmi stali sa na Hlučínsku ríšskonemeckí občania, ktorí v čase, keď mierová smluva Versailleská nadobudla pôsobnosti, mali svoje bydlisko na území uznanom za súčiastku Československa článkom 83. odst. 1. tejto smluvy (čl. 3.). Kdežto ohľadom kraja Hlubčického sa stanoví, že bude-li územie to prikázané Československej republike, nadobudnú ríšskonemeckí príslušníci, ktorí v čase prikázania tam budú bývať, týmž okamžikom československé štátne občanstvo. Opčná lehota plynie tu odo dňa prikázania (čl. 4.). — Osoby, ktoré boli ríšskonemeckými príslušníkmi v čase, keď smluva Versailleská nadobudla pôsobnosti a mali svoje bydlisko v iných častiach Československej republiky, než v tých, o ktorých hovorí čl. 3. a 4., zostali ríšskonemeckými príslušníkmi (čl. 5.). — Podľa predpisov čl. 84. a 85. mierovej smluvy Versailleskej a tejto smluvy za miesto, kde určitá osoba má bydlisko alebo je usadená, má sa pokladať miesto, v ktorom osoba tá sa osadila s preukazateľným úmyslom trvale sa tam zdržovať. Keď niektorá osoba má viac než jedno bydlisko v tomto smysle, bude rozhodným miesto, kde je prevažne ťažisko hospodárskych a ostatných pomerov onej osoby. Keď není možné zistiť prevažného ťažiska v tomto smysle, rozhoduje želanie dotyčnej osoby (čl. 1.).

c) § 1. č. 3. úst. zákona č. 236/20.

Dľa § 1. č. 3. úst. zákona zo dňa 9. apríla 1920, č. 236. Sb. z. a n. *Štátnymi občanmi československými sú bývalí štátni občania nemeckí, rakúski a uhorskí, ktorí sa narodili na území Československej republiky jako deti štátnych občanov nemeckých, majúcich na tomto území riadne bydlisko, alebo štátnych občanov rakúskych alebo uhorských, majúcich tam právo domovské, aj keď osoby, o ktoré ide, samy nemajú v dobe, kedy tento zákon vstúpi v platnosť, bydlisko alebo domovské právo v republike Československej.*

Toto ustanovenie je vydané na základe čl. 4. smluvy s Československom č. 508/1921 Sb. z. a n., v mierových smluvách však obsažené není.

Štátnymi občanmi československými dľa tohoto ustanovenia staly sa osoby, ktoré nimi sa nestaly už podľa § 1. č. 1. alebo č. 2. cit. zákona alebo nenásledovali v nadobudnutí čs. štátneho občanstva ich manžela, prípadne ich rodičov.

Ustanovenie toho paragrafu smeruje k tomu, aby, pokiaľ možno, bola uchovaná spoločná štátna príslušnosť osôb, sviazaných medzi sebou najbližšími rodinnými vzťahmi.

Predpokladom pre nadobudnutie čs. štát. občanstva dľa tohoto ustanovenia je, aby dotyčná osoba sa narodila na území Čsl. republiky a aby jej rodičia (manželský otec alebo nemanželská matka), pokiaľ boli nemeckými štátnymi občanmi, boli na žive a mali riadne bydlisko na československom území uvedenom v § 1. č. 2. dňa 10. januára 1920 a pokiaľ boli rakúskymi alebo uhorskými štátnymi občanmi, aby boli na žive a mali domovské právo na československom území uvedenom v § 1. č. 1. dňa 16. júla 1920, t. j. v dobe nadobudnutia účinnosti ústavného zákona č. 236/20, totiž aby boli čs. štátnymi občanmi dľa § 1. č. 1. alebo č. 2. (Nález Najvyššieho správneho súdu č. 8387/1922, 7881/23, 393/24.)

O osobách, ktoré staly sa dľa § 1. č. 3. cit. zák. československými štátnymi občanmi, je ďalším predpokladom, že pred vstúpením v platnosť

úst. zákona, príp. dňa 28. X. 1918 boli nemeckými, rakúskymi alebo uhorskými štát. občanmi. Osoby, ktoré dľa § 31. z. čl. L/1879 už pred prevratom ztratili svoje bývalé uhorské štátne občanstvo prípadne boli prepustené zo štátneho sväzku, nemohly by sa úspešne dovoliť ustanovenia § 1. č. 3. i keď by ich rodičia v dobe platnosti zákona žili a mali domovské právo na československom území, lebo ony samé v dobe prevratu neboly uhorskými ani rakúskymi štátnymi občanmi.

Pod ustanovenie § 1. č. 3. ústavného zákona do dňa 9. apríla 1920 č. 236. Sb. z. a n. z. ohľadu na ustanovenie § 16. citovaného zákona po väčšine prichádzaly v úvahu len osoby staršie než 18 rokov, preto v takých prípadoch ohľadom pojmu rodičov treba brať v úvahu všeobecné ustanovenia zák. čl. L/1879 a nie ustanovenia § 5. ústavného zákona zo dňa 9. apríla 1920 č. 236. Sb. z. a n., ovšem mimo prípadu, keď nemanželská matka dňa 16. júla 1920 bola vydatá za osobu, ktorá neni otcom nemanželského dieťaťa. V poslednom prípade nemanželské dieťa i keď nemalo ešte 18 rokov a narodilo sa na území Československej republiky stane sa čs. štátnym občanom dľa § 1. č. 3., jestli jeho nemanželská matka dňa 16. júla 1920 mala domovské právo na území Československej republiky.

Rovnako manželská dcéra do 18. rokov, pokiaľ len po 28. októbri 1918, ale v dobe do 16. júla 1920 ovdovela alebo bola rozlúčená, keď narodila sa na území Československej republiky, stala sa čs. štátnou občankou dľa § 1. č. 3., jestli jej rodičia (otec alebo matka) dňa 16. júla 1920 mali domovské právo na území Československej republiky.

Pri manželských defoch, pokiaľ dňa 16. VII. 1920, príp. dňa 10. I. 1920 už mali 18 rokov, k nadobudnutiu čl. stát. občanstva dľa § 1. č. 3. sa vyžaduje, aby v deň pôsobnosti citovaného zákona mal zákonný otec domovské právo na území Československej republiky. Keď otec pred dňom 16. júla 1920 zomrel, nemôže sa dieťa jeho dovoliavať § 1. č. 3. i keď by jeho manželská matka v deň, kedy zákon vstúpil v platnosť, žila a mala domovské právo na československom území. (Nález Najvyššieho správneho súdu č. 7881/1923.)

Ustanovenia § 1. č. 3. môže sa dovoliavať vdova alebo manželka, ktorej manželstvo v dobe do vstúpenia v platnosť úst. zákona zo dňa 9. apríla 1920, č. 236. Sb. z. a n. bolo súdne rozlúčené alebo vyhlásené za neplatné, t. j. keď v tej dobe bola ohľadom nabyvania a pozývania štátnej príslušnosti samostatnou a neodvislou od príslušnosti manželovej a keď sa narodila na území Československej republiky a keď jej rodičia žili a mali riadne bydlisko prípadne domovské právo na československom území a keď sama bola staršia než 18 rokov.

Taká vdova, prípadne manželka, ktorej manželstvo bolo pred dňom pôsobnosti úst. zákona č. 236/20 súdne rozlúčené alebo vyhlásené za neplatné a ktorej ešte nebolo 18 rokov, sledovala v čl. štátnej príslušnosti svojich rodičov v smysle § 16. v spojení s § 5. cit. zákona.

Dľa § 1. č. 3. úst. zákona č. 236/20 nadobudlo sa československé štátne občanstvo len dňom vstúpenia v platnosť cit. úst. zákona, t. j. dňom 10. januára 1920, prípadne len dňa 16. júla 1920 a na rozdiel od § 1. č. 1. tiež len tým dňom mohla sa posudzovať príslušnosť manželiek a detí dotyčných osôb a nie dňom 28. októbra 1918.

Dľa čl. 6. Brnenskej zmluvy č. 107/1921 Sb. z. a n. osoby, ktoré ináč by sa byly staly československými štátnymi občanmi dľa § 1. č. 3. úst. zákona zo dňa 9. apríla 1920, č. 236. Sb. z. a n. (čl. 4. zmluvy s Československom) a ktoré v dobe do 28. októbra 1918 právoplatne nadobudly domovskej príslušnosti v niektorej obci terajšieho Rakúska, byly bez ďalšieho uznané za rakúskych štátnych občanov. Aj osoby, ktoré dľa rakúskych zákonov i po 28. októbri 1918 nadobudly na území terajšieho Rakúska domovskej príslušnosti, avšak v dobe do 31. augusta 1919, a малы riadne bydlisko v Rakúsku v dobe platnosti tej zmluvy, tiež byly uznané za rakúskych štátnych občanov bez ďalšieho, ale osobám takým bolo poskytnuté právo do roka od 16. júla 1920 počínajúc optovať československé štátne

občianstvo. Keď osoby také mali v dobe vstúpenia v platnosť Brnenskej zmluvy viac než jedno bydlisko, mohli do roka od 16. júla 1920 počínajúc vyhlásiť, pre ktoré bydlisko jako základ týchto ustanovení optujú. Keď nepodala dotyčná osoba v spomenutej lehote takého vyhlásenia, je rozhodným bydlisko drier založené.

Rovnež bolo uznané u takých osôb domovské právo nadobudnuté i po 31. augustu 1919, avšak v dobe do vstúpenia v platnosť úst. zákona č. 236/20, t. j. v dobe do 16. júla 1920. Osoby také však, aby zachovaly si rakúske štátne občianstvo, mali v smysle § 4. č. 7. úst. zákona č. 236/20 u československých úradov v dobe do dvoch rokov, t. j. do 15. júla 1922 včete podať renunciačné prehlásenie.

Poznamenáva sa, že obmedzenia v čl. 6. Brnenskej zmluvy vzťahujú sa len na osoby v § 1. č. 3. úst. zákona uvedené, t. j. na osoby, ktoré sa narodily na území Československej republiky, byly rakúskymi alebo uhorskými štátnymi občianmi a ktorých rodičia dňa 16. júla 1920 boli na žive a mali domovské právo v niektorej obci na území Československej republiky jako čl. štátni občiania. Na iných československých štátnych občianov vzťahuje sa ustanovenie čl. 1. Brnenskej zmluvy, dľa ktorého boli bez ďalšieho obmedzenia uznaní za rakúskych štátnych občianov, pokiaľ v Rakúsku nadobudli domovskú príslušnosť v dobe do 16. júla 1920.

d) § 1. č. 4. úst. zákona č. 236/20.

Dľa § 1. č. 4. úst. zákona zo dňa 9. apríla 1920, č. 236. Sb. z. a n. štátnymi občianmi československými sú odo dňa 28. októbra 1918 tí, kto pred týmto dňom mali právo domovské v niektorej obci bývalého mocnárstva Rakúsko-Uhorského mimo územia republiky Československej a stáli sa skutočnými úradníkmi alebo sriadencami Československého štátu alebo niektorého československého štátneho ústavu alebo podniku.

Toto ustanovenie nemá svojho základu v mierových zmluvách a bolo vydané len preto, aby sa zaistilo čs. štátne občianstvo osobám, ktoré podľa § 1. č. 1. ani č. 3. cit. zákona československými štátnymi občianmi sa nestaly a byly po prevrate definitívne prevzatí, prípadne vymenovaní do československých štátnych služieb.

Dľa platných predpisov a osobitne dľa ustanovenia § 1. služobnej pragmatiky, zákona zo dňa 25. januára 1914 č. 15. r. z. za úradníka môže byť ustanovený len Československý štátny občian. Ponevác v dobe od dňa 28. októbra 1918 až do vstúpenia v platnosť ústavného zákona zo dňa 9. apríla 1920 č. 236. Sb. z. a n. nevedelo sa, kto vlastne je československým štátnym občianom a ponevác v tej dobe Československá republika jako suverenný stát už jestvovala a pre obstarávanie svojich záležitostí potrebovala úradníkov a musela ich už v tej dobe menovať, preto menovanie úradníkov v tej dobe nemohlo bezpochybne vyhovovať kladenej podmienke štátnej príslušnosti dotyčného kandidáta. Ustanovením § 1. č. 4. bol ten prípadný nedostatok odstránený a osoby, ktoré v dobe od 28. októbra 1918 do 16. júla 1920 byly definitívne prevzaté prípadne vymenované do československých služieb štátnych alebo do služieb niektorého československého štátneho ústavu alebo podniku jako úradníci alebo sriadenci (sluhovia, podúradníci) a *nestali sa československými štátnymi občianmi z iného dôvodu*, byly uznané za československých štátnych občianov týmto ustanovením § 1. č. 4. cit. zákona.

Toto ustanovenie vzťahuje sa len na bývalých uhorských alebo rakúskych štátnych občianov, ktorí podľa ustanovenia § 1. č. 1. alebo 3. cit. zákona nestali sa čs. štátnymi občianmi a uznáva sa tiež i pre osoby, ktoré po 1. januári 1910 nadobudly domovskú príslušnosť na československom území a mali žiadať o priznanie čs. štátneho občianstva dľa § 9. ústavného zákona č. 236/20 (argumentum a minori ad maius).

Na definitívne vymenovania, ktoré sa staly len po 16. júli 1920, ustanovenie § 1. č. 4. ústavného zákona č. 236/20 sa nevzťahuje a také menovania, či sa staly doručením dekretu, uverejnením v úradnom liste alebo

i iným spôsobom, i keď už v nich bolo zaznamenané, že vymenovanie platí so zpätočnou platnosťou od doby siahajúcej i pred 16. júl 1920, sú v rozpore s platnými predpismi (§ 1. služ. pragm., § 3. zákona zo dňa 15. apríla 1920 č. 269. Sb. z. a n. atď.) a nemaly sa stať, lebo po 16. júli 1920 už sa vedelo, kto je čs. štátnym občanom a po tom dni vymenovaníu, prípadne uverejneníu menovania muselo predchádzať zistenie, či dotýčný je čs. štátnym občanom.

Ustanovenie § 1. č. 4. cit. zákona vzťahuje sa len na tie osoby, ktoré sa staly *definitívnymi* úradníkmi alebo sriadencami *československými* a nestací skutočnosť, že boli definitívne vymenovaní v službe uhorskej alebo rakúskej. Taktiež nevzťahuje sa toto ustanovenie na štátnych zamestnancov, ktorí nie sú *skutočnými* úradníkmi ani sriadencami, ale sú voči štátnej správe prezatými ustanovení alebo sú len v námezdnom pomere *smluvnom* a osobitne nevzťahuje sa ustanovenie to na kancelárskych oficiantov, kancelárskych pomocníkov, výpomocných sriadencov, robotníkov a iných vypovedateľných smluvných zamestnancov. (Nález N. s. s. č. 20.592/23, 2012/24, 11.411/25.)

Ponevác ustanovenie za československých úradníkov a sriadencov (podúradníkov) po prevrate nenastalo vždy individuálne a naopak sú prípady, že za splnenia istých podmienok niektorí úradníci a sriadenci bývalej ríše rakúsko-uhorskej boli zákonom ponechaní v službe československej, preto otázka či kto a kedy stal sa definitívnym úradníkom alebo sriadencom československým stala sa dosť spletilou.

Pri riešení, či a kedy dotýčný úradník alebo sriadenc stal sa skutočným (*definitívnym*) úradníkom, prípadne sriadencom *československým*, treba rozdeliť zamestnancov na tieto tri kategórie, a síce: a) na zamestnancov, ktorí boli individuálne prevzatí, prípadne vymenovaní do československých služieb, bez ohľadu na to, či pred tým boli v štátnej službe rakúskej alebo uhorskej alebo nie; b) na bývalých rakúskych a *rakúsko-uhorských* zamestnancov, ktorí boli ustanovení inou vládou než československou a vykonávali službu na československom území vynímajúc Slovensko a c) na bývalých *uhorských* zamestnancov na Slovensku.

a) Zamestnanci, ktorí boli individuálne prevzatí, prípadne vymenovaní za úradníkov alebo sriadencov československých, musia sa vykázat dekrétom o definitívnom vymenovaní za úradníka alebo sriadenca Československého štátu alebo niektorého československého štátneho ústavu alebo podniku s doložkou o složení prisahy v dobe do 16. júla 1920 alebo iným dokladom (Úradnými Novinami) od príslušného čs. úradu, potvrdzujúcim jeho definitívne vymenovanie v dobe do 16. júla 1920. Dľa § 7. Služebnej pragmatiky *štátny pomer služebný počína dňom doručenia dekrétu o dosadení v úrad* a dľa § 12.: *úradník pri vstupe do definitívneho služobného pomeru štátneho složí služebnú prisahu do rúk prednostu úradu alebo úradníka od neho splnomocneného. Vykonanie prisahy nech je s udaním dňa úradne overené na dekrete o dosadení v úrad.*

b) Ohľadom bývalých zamestnancov rakúskych (c. k.) a *rakúsko-uhorských* (c. a k.) stanoví § 1. zákona zo dňa 7. februára 1919 č. 74. Sb. z. a n., že *všetci štátni úradníci a trvale ustanovení sriadenci bývalého štátu rakúskeho a mocnárstva rakúsko-uhorskeho, ako i podnikov a fondov týchto štátov, pokiaľ v deň vyhlásenia tohoto zákona pri štátnych úradoch, podnikoch, alebo fondoch v obvode Československej republiky, vynímajúc Slovensko, inou vládou než vládou republiky Československej boli ustanovení, zostávajú naďalej štátnymi zamestnancami Československej republiky, keď sa prihlásia a vykonajú nariadený slub do mesiaca.*

Zákon ten bol vyhlásený dňa 17. februára 1919 a lehota k vykonaniu slubu bola stanovená vládnym nariadením zo dňa 21. marca 1919 č. 154. Sb. z. a n. do dňa 30. apríla 1919.

Znamená, že pre bývalých *rakúskych* alebo pre bývalých *spoločných rakúsko-uhorských* úradníkov a sriadencov (sluhov), aby sa stali skutočnými *československými* úradníkmi, prípadne sriadencami, stačilo, že boli

do dňa 17. februára 1919 ustanovení príslušným, t. j. bývalým rakúskym alebo *spoločným* rakúsko-uhorským úradom za úradníkov alebo sriadencov (sluhov) pri štátnych úradoch, podnikoch alebo fondoch v obvode Československej republiky (mimo Slovenska) a že do 30. apríla 1919 složili sľub vernosti Československej republike.

Bývalí rakúski alebo bývalí spoloční rakúsko-uhorskí zamestnanci, ktorí prišli do Československej republiky po 17. februári 1919, nestali sa československými zamestnancami podľa tohoto ustanovenia a mohli byť len individuálne vymenovaní do čl. služieb.

c) Tieto ustanovenia o bývalých rakúskych a rakúsko-uhorských zamestnancoch nevzťahujú sa na zamestnancov, pokiaľ boli ustanovení na Slovensku a nevzťahuje sa na bývalých *uhorských* zamestnancov na Slovensku.

Podľa § 2. zákona zo dňa 10. decembra 1918, č. 64. Sb. z. a n. štátni, *samosprávní a cirkevní hodnostári, úradníci a zamestnanci bývalého kráľovstva uhorského prezatýmne ponechajú sa vo svojich úradoch s dosavádznymi požitky, keď složia sľub poslušnosti Československej republike a keď uzná zmocnenec vlády, že aj ináč zodpovedajú svojim úkolom.*

Úradníci a zamestnanci *bývalého kráľovstva Uhorského na Slovensku*, složením sľubu poslušnosti Československej republike, nestali sa skutočnými úradníkmi ani sriadencami Československého štátu ani československých štátnych ústavov alebo podnikov, ale boli len *prezatýmne ponechaní v svojich úradoch s dosavádznymi požitkami.*

Pokiaľ niektorí z bývalých uhorských zamestnancov neboli v medzidobe individuálne vymenovaní do československých služieb, boli vyzvaní zákonom zo dňa 15. apríla 1920, č. 269. a č. 270. Sb. z. a n., aby v *lehote do 60 dní odo dňa účinnosti tohoto zákona podali u splnomocneného ministra pre správu Slovenska žiadosť za svoje ustanovenie, keď chcú byť u úradu trvale ustanovení.*

Samým podaním žiadosti nenabývalo sa definitívneho vymenovania, lebo žiadostiam tým nemuselo sa vyhovieť.

Na základe podaných žiadostí boli petenti individuálne vymenovaní a to buď riadnym doručením dekretu a složením prísahy (§ 7. a § 12. Služebnej pragmatiky), alebo uverejnením v úradnom liste a složením prísahy alebo jednoduchým vyzvaním zo strany čl. úradu žiadateľa k složeniu prísahy a složením tej prísahy.

Pokiaľ také vymenovanie a složenie prísahy stalo sa len po 16. júli 1920, a dotýčny v dobe vymenovania po 16. júli 1920 nebol československým štátnym občanom už podľa bodu 1. až 3. § 1. úst. zákona, č. 236/20, tak vymenovanie to a pripustenie k složeniu prísahy stalo sa proti ustanoveniam § 1. Služobnej pragmatiky a § 3. zákona zo dňa 15. apríla 1920, č. 269. a 270. Sb. z. a n. a prípadnými inými predpismi o tom, že do štátnej služby môže byť vymenovaný len československý štátny občan, a na také vymenovanie po 16. júli 1920 nevzťahuje sa ustanovenie § 1. č. 4. úst. zákona č. 236/20. (Nález N. s. s. č. 8833/25.)

Nakoľko v zák. čl. L/1879, ktorý v smysle § 3. úst. zákona č. 236/20 bol ponechaný v platnosti na Slovensku po dni 16. júla 1920, není takého ustanovenia, žeby sa mohlo nabyť čl. štátneho občanstva vymenovaním do štátnej služby, treba považovať za absolútne zmätočné všetky správne akty, ktorými po 16. júli 1920 bolo prevedené prevzatie, prípadne vymenovanie do československých služieb štátnych alebo štátnych ústavov alebo podnikov osôb, ktoré v dobe menovania neboly československými štátnymi občanmi.

Bývalí uhorskí štátni úradníci a sluhovia, ktorí po 28. októbri 1918 boli ponechaní v službe na území Československej republiky v smysle § 2. zákona č. 64/1918 Sb. z. a n. a ktorí nestali sa čl. štátnymi občanmi na základe domovskej príslušnosti, považujú sa za čl. štátnych občanov dľa § 1. č. 4. úst. zákona č. 236/20, keď v dobe do 16. júla 1920 boli čl. štátnou správou *penzionovaní* podľa zásad, platných pre čl. štátnych úradníkov,

prípadne sriadencov a keď dotýčny dekret o penzionovaní bol im doručený v dobe do 16. júla 1920, lebo podľa ducha čl. penzijných predpisov preložením na odpočinok súčasne priznáva sa charakter skutočného úradníka. (Rozh. min. vnútra č. 96.037/1922-7.)

Vymenovanie za štátnu učiteľku (učiteľa) na štátnej škole na Slovensku není prevedené, pokiaľ nebol dotýčnej osobe doručený vymenovací dekret. (Nález N. s. s. č. 7074/25.)

Je sporné, či má byť považovaná za československú štátnu občanku v smysle § 1. č. 4. úst. zákona č. 236/20 ona žena, ktorá v dobe do 16. júla 1920 stala sa definitívnou úradníčkou Československého štátu, alebo niektorého čl. štátneho ústavu alebo podniku a ktorej manžel není československým štátnym občanom. Je tu v rozpore *constitutio specialis* § 1. č. 4. úst. zákona č. 236/20 proti *constitutio generalis* § 5. zák. čl. L/1879.

Ustanovenia § 5. a 16. úst. zákona č. 236/20 o manželkách a dieťach nevzťahovali sa na osoby, ktoré staly sa čl. štátnymi občanmi na základe § 1. č. 4.

Manželky v tom prípade nesledovali v príslušnosti manžela, keď byly už len rozvedené, kdežto manželské deti nasledovali otca až do roku 24. ku dňu 28. októbra 1918 a nielen do 18. roku.

Manželské a nemanželské deti úradníc a sriadenkýň i keď byly nevojprávne, nenasledovali svoju matku.

Podľa ustanovenia § 1. č. 4. úst. zákona č. 236/20 počína sa československé štátne občanstvo už od dňa 28. októbra 1918 a nielen od pôsobnosti cit. úst. zákona, preto príslušnosť vdov a sirôt treba posudzovať podľa manžela, prípadne otca dľa §§ 3., 4. a 5. zák. čl. L/1879, keď u ich otca, prípadne manžela do 16. júla 1920 byly splnené náležitosti v predpise tom stanovené i keď otec, prípadne manžel sám sa nedožil dňa počiatku pôsobnosti cit. úst. zákona, t. j. dňa 16. júla 1920.

Osoby vojenské (dôstojníci a poddôstojníci z povolania) nie sú považované za úradníkov štátnych ani za zamestnancov štátneho ústavu alebo podniku, ačkoľvek dľa nových teórií treba považovať armádu za štátny ústav.

Dľa čl. branného zákona č. 193/1920 pre členov čl. brannej moci není nutným predpokladom čl. štátne občanstvo a dľa § 2. odst. 2. krome čl. štátnych občanov podliehajú čl. brannej povinnosti tiež osoby trvale bydliace v Československej republike, nemôžu-li preukázať inej štátnej príslušnosti a dľa § 12. odst. 4. môžu byť so svolením prezidenta republiky prijatí za členov čl. armády aj cudzí štátni príslušníci.

Príslušníci četníctva dľa zákona zo dňa 14. apríla 1920, č. 299. Sb. z. a n. sú osobami civilnými a sú štátnymi zamestnancami, spadajúcimi pod ustanovenie § 1. č. 4. úst. zákona č. 236/20. Tomu však nevedí, že četníctvo ináč, na pr. v ohľade trestnom, je považované za samostatný oddiel čl. armády.

Finančné stráže dľa zákona zo dňa 12. decembra 1919, č. 28/20 Sb. z. a n. a vládneho nariadenia zo dňa 17. januára 1920, č. 40. Sb. z. a n. skladajú sa z úradníkov a sriadencov (podúradníkov).

Taktiež príslušníci štátnej polície sú úradníkmi, alebo sriadencami (podúradníkmi) štátnymi.

Košicko-Bohuminská železnica tým, že bola prevzatá do štátnej správy, nestala sa štátnym podnikom a jej zamestnanci nestali sa zamestnancami štátneho podniku podľa § 1. č. 4. úst. zákona č. 236/20. (Nález N. s. s. č. 8377/22, 11.295/25.)

Učítelia na *cirkevných* školách na Slovensku nie sú štátnymi úradníkmi v smysle § 1. č. 4. úst. zákona č. 236/20 (Nález N. s. s. č. 3892/23) ani učiteľ *mestskej* školy občanskej (§ 1. zák. čl. XXVII/1907) není štátnym úradníkom a nenabýva preto štátneho občanstva dľa § 1. č. 4. úst. zákona č. 236/20. (Nález N. s. s. č. 10.914/24.)

Obec je subjektom od štátu celkom odlišný a samostatný a preto zamestnanec obce není zamestnancom štátnym, lebo jeho služebný pomer je založený voči obci a nie voči štátu. (Nález N. s. s. č. 3804/23.)

Lekár, ktorý bol menovaný podľa zák. čl. XXXVIII/1908 obvodným lekárom na Slovensku, nestal sa skutočným úradníkom československého štátu v smysle § 1. č. 4. úst. zákona č. 236/20. (Nález N. s. s. č. 234/25.)

Dľa čl. 3. Brnenskej zmluvy uznávajú obe strany, že štátneho občianstva v oboch štátoch sa nabýva *aj* definitívnym ustanovením u niektorého štátneho *ústavu* alebo v niektorom štátnom *podniku*. Taktiež uznávajú sa zamestnanci v službe zahraničnej obidvoch štátov, ktorí majú sídlo úradné mimo hraníc štátu, v ktorého službách sú ustanovení za štátnych občanov tohoto štátu, jako aj — bez újmy predpisov V. časti zmluvy s Rakúskom — osoby, ktoré v desiaty deň po podpise tejto zmluvy budú konať službu v brannej moci ktoréhokoľvek z oboch štátov jako gázisti alebo poddôstojníci.

Toto ustanovenie samo o sobe mimo posledného odstavca o osobách vojenských nemá na Slovensku žiadneho významu, lebo na území bývalého Uhorska nie sú známe predpisy, dľa ktorých by sa mohlo nabyť štátne občianstvo definitívnym ustanovením u štátneho *úradu* a tým menej u niektorého štátneho *ústavu* alebo *podniku*.

Nepovažujem za správny výklad, jakoby dľa čl. 3. Brnenskej zmluvy mali by byť považovaní za čl. štátnych občanov tí rakúski štátni občania, ktorí i po 16. júli 1920 stali sa definitívnymi úradníkmi alebo sriadencami čl. štátu alebo niektorého čl. štátneho ústavu alebo podniku.

Sluší poznamenať, že ani v Čechách, na Morave a v Slezsku už neplatí ustanovenie § 29. rakúskeho občianskeho zákona o nabývaní štátneho občianstva *nastúpením verejnej služby*, ponevác toto ustanovenie § 29. ob. zákona stalo sa neúčinným v roku 1867 následkom ustanovenia čl. 3. rakúskeho základného zákona štátneho zo dňa 21. decembra 1867, č. 142. r. z., dľa ktorého »verejně úrady sú všetkým štátnym občanom stejne prístupny. *Pre cudzinca je vstup do nich odvislý od nadobudnutia štátneho občianstva.*« Taktiež dľa § 1. služobnej pragmatiky z roku 1914 za *úradníka môže byť ustanovený len štátny občan*. Následkom toho treba mať za to, že ustanovenie čl. 3. Brnenskej zmluvy je len vysvetlením a schválením ustanovenia § 1. č. 4. úst. zákona č. 236/20 so strany rakúskej.

Mimo spomenutej zmluvy s Rakúskom nebola dosiaľ ujednaná žiadna iná medzistátna smluva cieľom zamedzenia dvojitého štátneho občianstva ohľadom osôb, ktoré staly sa čl. štátnymi občanmi dľa § 1. č. 4. úst. zákona č. 236/20 a preto osoby také, pokiaľ mali v dobe prevratu domovské právo na území bývalého Rakúska alebo Uhorska mimo územia Československej republiky a mimo územia terajšieho Rakúska, sú teraz občanmi dvoch štátov pokiaľ sa samy nepostaraly o prepustenie zo štátneho sväzku onoho štátu, kde leží ich obec domovská.

e) § 2. úst. zákona č. 236/20.

O osobách, ktoré sa narodily alebo narodila na území Československej republiky, dľa § 2. úst. zákona zo dňa 9. apríla 1920, č. 236. Sb. z. a n., má sa za to, že sú štátnymi občanmi československými, keď není preukázané, že narodením nadobudly iného štátneho občianstva.

Ustanovenie to platí len vtedy, pokiaľ není daný dôkaz iného štátneho občianstva na základe pôvodu.

Keď sa nedá zistiť pôvodná príslušnosť niektorej osoby, prípadne príslušnosť jej predkov a dotyčná osoba sa nenarodila na území Československej republiky, musí byť považovaná za cudzinca a československé štátne občianstvo môže nadobudnúť len na základe udelenia v smysle § 8 zák. čl. L/1879.

Osoba, ktorá sa síce narodila na území Československej republiky, ale o ktorej sa vie, jakú príslušnosť po rodičoch narodením nadobudla, nemôže byť v smysle § 2. úst. zákona č. 236/20 považovaná za čl. štátneho

občana, keď túto svoju predošlú príslušnosť dľa platných zákonov ztratila a keď je teraz bezdomovcom. Taká osoba mohla by sa uchádzať len o udeľenie čl. štátneho občianstva.

Taktiež terajšie Uhorsko je povinné v smysle čl. 57. Trianonskej mierovej smluvy (§ 19. zák. čl. L/1879) uznať za svojich príslušníkov osoby, ktoré sa narodili na území Uhorska a ktoré narodením nenadobudly iného štátneho občianstva.

Tú istú zaviazanosť má aj Rakúsko dľa čl. 65. mierovej smluvy St. Germainskej.

Ohľadom Rumunska a kráľ. S. H. S., pokiaľ sa jedná o územie, ktoré predtým patrilo Uhorsku, platia obdobné ustanovenia § 19. zák. čl. L/1879.

Poľsko tiež uznáva za svojich občanov osoby, ktoré sa na území poľskom narodily a nie sú občanmi štátu iného (čl. 2. č. 2. zákona poz. 44/1920 Dz. U.).

Pokiaľ sa vtedy jedná o osobu, ktorej pôvodnú príslušnosť žiadnym spôsobom není možné zistiť, treba ju považovať za štátneho občana toho štátu, v ktorého území leží obec, kde sa dotyčná osoba narodila.

(Pokračovanie.)

Dr. Štefan Moys:

Výťah z rozhodnutí Najv. súdu R. Č. S. vo veciach trestných.

Neprekonateľná prekážka k podaniu odporu v smysle § 4. zák. č. 8/1924.

Na základe odvolania štátneho zástupcu proti prvostupňovému oslobodzujúcemu rozsudku bolo pred súdnou tabulou v Bratislave nariadené hlavné odvolacie pojednávanie na deň 27. októbra 1924 a predvolanie k tomuto pojednávaniu bolo obžalovanej dňa 11. októbra 1924, tedy v čas, do vlastných rúk doručené.

Obžalovaná sa k hlavnému odvolaciemu pojednávaniu neustanovila, bola však zastúpená verejným obhájcom a bolo preto na základe § 1. zák. čís. 8/1924 Sb. z. a n. toto pojednávanie konané v jej neprítomnosti. Obžalovaná bola vtedy v smysle obžaloby vinnou uznaná a na základe § 49. odst. 1. veta 1. Tr. nov. s upotrebením § 91. Tr. z. odsúdená na 8 mesiacov žalára a súdu prvej stolice bolo uložené, aby rozhodnul, či priznáva obžalovanej podmienený odklad výkonu trestu alebo nie.

Štátny zástupca a verejný obhájca vzali rozsudok na vedomie.

Ešte pred tým, než mohol byť rozsudok súdnej tabule obžalovanej v smysle § 425. Trp. vyhlásený a táto o právu podania odporu dľa § 4. čís. 8/1924 Sb. z. a n. poučená, splnomocnený obhájca obžalovanej Dr. L. B., ktorý obžalovanú už pred súdom prvej stolice zastupoval, podal a síce už dňa 31. októbra 1924 u súdnej tabule odpor spojený so zmätočnou sťažnosťou proti rozsudku súdnej tabule.

Odpor v smysle § 4. shora cit. zák. zakladá sťažovateľ na tej okolnosti, že obžalovaná pre nemoc nemohla sa k hlavnému odvolaciemu pojednávaniu dostaviť a jej splnomocnený obhájca Dr. B. že dňa 26. októbra 1924 o 11. hod. 10 min. — tedy ešte deň pred hlavným odvolacím pojednávaním — telegraficky požiadal Dra Jána G., pravotára v Bratislave, aby zastupovanie obžalovanej pred súdnou tabulou prevzal, tento však v písme zo dňa 27. októbra 1924 mu sdělil, že teprv tohoto dňa telegram obdržal a keď k súdnej tabuli prišiel, bolo mu sdelené, že v tejto trestnej veci hlavné odvolacie pojednávanie bolo už vybavené.

Tieto okolnosti považuje sťažovateľ za neprekonateľnú prekážku v smysle zákona, ktorá je dôvodom pre nariadenie nového hlavného odvolacieho pojednávania.